

KRIS

DRUŽINSKI LIST

VSEBINA:

LEPOSLOVNI DEL. PROZA: A. Cerkvénik: *Prostitutka Zoša*; E. Tiran: *Odlomek*; A. Averčenko: *Slepci*; Jos. Suchy: *Kača v vreči*; *Sveti krog*. — PESMI: V. Taufer: *V nočnem vlaku*; Tone Seliškar: *Zimska študija*; V. Taufer: *Ritmi ciganke*; A. Podbevšek: *O pilotu v zrakoplovu št. ...*; E. Tiran: *Donna Eliza*; R. Rehar: *Na povratku*. — POUČNI DEL: D. Merežkovski: *Dostojevski*; P. Kunaver: *Zima*. — VESTNIK: Vestnik „Svobode“. *Književnost. Gospodinjstvo*. — SLIKE: *Na Jezerah. Kalški greben in Kočna s Kompotele. F. M. Dostojevski. S. K. „Svoboda“ v Mariboru.*

**V LJUBLJANI,
februarja 1922.**

**Izhaja vsak
mesec.**

**Lastnik in izdajatelj Splošna del. izobraževalna zveza „Svoboda“
za Slovenijo v Ljubljani. — Odgovorni urednik: LOJZE SLANOVEC.
Tisk tiskarne J. Blasnik-a nasl. d. d. v Ljubljani.**

Gospodinje, pozor!

Cene našega prvovrstnega izdelka so nižje kakor pri importiranem,
tujezemskem milu. Sezite tedaj le pogumno po njem!

„ZLATOROG-MILO“

Glavno zastopstvo

prve mariborske tovarne mila, prej C. BROS v Mariboru,

za Kranjsko:

R. BUNC in drug, Ljubljana, Gosposvetska c. 7.

LJUDSKA TISKARNA MARIBOR

SODNA ULICA ŠT. 20.

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 92.

PRIPOROČA SE V IZVRŠITEV:

KNJIG, BROŠUR, RAČUNSKIH ZAKLJUČKOV, CE-
NIKOV, LEPAKOV, LETAKOV, VABIL, TRGOVSKIH
RAČUNOV RAZPREDELNIC, PISEM, ZAVITKOV,
OSMRTNIC, POSETNIC ITD., ITD.

ŠPECIALITETA: DVO IN VEČBARVNI TISK.

Železnina FRANC FRANGESCH nasl.

Rupert Jeglitsch, Maribor

Gosposka ulica šte. 11

priporoča slavn. občinstvu svojo veliko zalogo
vsakovrstnega železja, orodja, hišne in
kuhinjske posode.

F. KÖNIG, CELJE

Norimberško galanterijsko, igra-
čarsko, drobnarijsko in pleteno
blago. Veletrgovina na debelo
in na drobno!

Specerijska in kolonijalna trgovina

Alojz Schnideritsch

Maribor, Terezijin dvor, Glavni trg
se vljudno priporoča.

EN GROS!

DETAIL!

Trgovina z usnjem in vsemi
čevljarскими potrebščinami

ARMIN ELLINGER

Specijaliteta:

MARIBOR

Krema

za čevlje!

Krala Petra trg št. 9

||||| Kruh in pecivo vseh vrst je najboljše iz |||||

Prve ljubljanske delavske pekarnе

registrirane zadruge z omejeno zavezo

Dobi se po vseh konsumih in trgovinah, kjer vise table zadruge. — Pristopite kot član k zadrugi,
da se čimpreje povečal Delež stane samo 100 K. — Prijave sprejemajo vse prodajalne
Konsumnega društva.

Tiskovine vseh vrst

za urade, županstva, društva, trgovce,
obrtnike itd. izvršuje lično, hitro in ceno

„Zvezna tiskarna“

v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1.

P. MAGDIČ

MODNA IN ŠPORTNA TRGOVINA

LJUBLJANA

(nasproti
glavne pošte)

A. & E. Skaberné

veletrgovina z manufakturnim blagom
in s pleteninami.

Ljubljana, Mestni trg 10.

Priporočamo

Kolinsko kavno primes.

Kruh in pecivo vseh vrst je
najboljši in konkurenčni v

Franjo Korenovi
pekarni v Celju.

Prepričajte se na teži kruha in peciva!

Prepričajte se sami,

da kupite najcenejše, najsolidnejše sukno vsake
vrste za gospode in dame, obleke za gospode in
dečke, delavske obleke od K 950 dalje, kro-
jaške potrebščine pri tvrdki

IVAN MASTNAK

Celje, Kralja Petra cesta šte. 15

Istotam se izdelujejo obleke po najnovejši modi. Naročbe od p. t.
društev imajo popust. Postrežba točna, cene solidne.

Ustanovljen septembra 1919.

Jugoslovanski kreditni zavod v Ljubljani

Marijin trg 8 Wolfova ulica 1 -- Podružnica v Murski Soboti in Dolnji Lendavi.

obrestuje hranilne vloge in vloge na
tekoči račun

Prometa v lanskem letu nad K 128 mil.

4¹/₂ 0/0

čistih brez odbitka rentnega davka.

Neposredno pod državnim nadzorstvom.

Konsumno društvo za Slovenijo

Poštni predal št. 13. — Poštni
čekovni račun štev. 10.532

Ljubljana

Telefon interur. 178. — Brzoi.
naslov: KODES LJUBLJANA.

Hranilni oddelek

sprejema hranilne vloge in jih obrestuje od dne vloge
do dne dviga po $4\frac{1}{2}\%$, večje vloge proti polletni
odpovedi po 5% .

Hranilne vloge sprejema osebno ali po položnicah **centrala v**
Ljubljani ali pa **podružnice**:

6 v Ljubljani, dalje: Celje, Štore, Rogatec, Radeče, Šoštanj, Poljčane, Borovnica,
Litija, Kamnik, Tržič, Sv. Ana, Križe, Sava, Jesenice, Kor. Bela, Gorje, Mojstrana,
Kr. Gora, Radovljica, Guštanj, Prevalje, Leše, Mežica, Črna I., Črna II., Maribor, Pra-
gersko, Fala, Sv. Lovrenc na Pohorju, Ptuj, Ljubno, Ribnica na Pohorju.

Sodrugi, vlagajmo vse prihranke v lastno hranilnico, katere hranilni
kapital znaša že danes

nad 2 in pol milijona kron.

Član društva postane lahko vsak! Delež 200 K. Pristopnina 10 K.

Pristopati se zamore v vseh gori imenovanih podružnicah.

PROSTITUTKA ZOŠA.

Odpeljal sem se bil na dopust domov. Pri Ernočki se nisem nič ustavil. Pisal ji nisem že ves mesec nič. Ko sem se vrnil, sem stopil v Žulinskega ulico. Ni je bilo več. Izginila je. Vrnil sem se žalosten domov. Zvečer sem šel s prijateljem Bronkom, mladim poročnikom, v gledališče. Ko sva se vračala iz gledališča, sva šla še v „Romo“, kjer sva nameravala izpiti vsak eno črno kavo. Koj ko sva vstopila, sva opazila, kako sta dve postavi ob vhodu levo v kotu skočili. Gospod, ki je sedel zraven, pa je ves začuden gledal.

„Zoša,“ sem rekel poluglasno in „Manja,“ je dodal Bronek. Šli sta naravnost ven. Sledila sva jima! Nankrat se je Zoša ustavila in me premerila od pete do glave:

„Zakaj hodiš za menoj? Ali nisi še dovolj napravil? Poglej!“ Pokazala je s kazalcem svoja upadla lica in svoje večje, črne oči. „Poglej,“ je dejala in me gledala.

Manja se je smejala in prišla Bronka pod roko.

„Pojdimo vsi skupaj.“

„Pojdimo na grad,“ je predlagal Bronek.

Počasi smo se vzpenjali, menda mimo škofije ali tam nekje. Ona dva sta se smejala, vpila, tepla se in klepetala.

Midva sva molčala.

„Pridi jutri k meni,“ je končno dejala, „sedaj stanujem v tisti vili na levi strani tehnike. Pridi, mnogo imam povedati. Danes se mi ne ljubi.“

Prišli smo na vrh. Na vsaki klopici so sedeli, tam dva, tam trije, tam štirje. Slišali smo nemško, poljsko, italijansko in madžarsko. „V ljubimkanju so pač vse narodnosti enako hvalevredne,“ je menil Bronek.

„Sedaj sem se spomnil,“ je nadaljeval, „veš ti,“ obrnil se je proti meni, „veš, kjer sva zadnjič indeks pisala, v tisti zakotni kavarni tam nasproti univerze, tam je navadno vso noč odprto; pojd, tja stopiva, tam je vedno kaka ciganska družba in imeli se bomo tam prav imenitno. Videl boš, tja prihajajo vsi: Habermann, Čekal, Kasprovicz — vse bomo tam dobili. Pridi!“

„Jaz bi šla spat,“ je rekla Zoša.

„Spat, spat, ali se bojiš za svojo nedolžnost?“ jo je vprašal Bronek.

„Svinja!“ je rekla.

„Saj te nisem hotel užaliti.“

„Molči, ne govori!“

*

V kavarni je bilo bučno in zakajeno. Skupina ciganov je sedela v kotu in igrala dve violini, harmoniko in neka godala. Dve vitki dami sta plesali sredi sobe med mizami. Habermann je pripovedoval svinjske dovtipe,

vsi ostali so jih poslušali in se prav zadovoljno smejali. Sedla sva z Zošo na neko zofo in govorila o tem in onem, a do pravega razgovora nikakor nisva mogla priti.

„Zakaj si se odselila od tam? Saj si imela lepo, bogato urejeno sobo, kopalno sobico poleg nje in vse mogoče druge udobnosti.“

„Zopet izprašuješ! Zaradi tebe sem izselila od tam.“

„Zaradi mene?“

„Da, ker se te bojim, ker s teboj vedno govorim, vedno samo govorim in govorim, govorim brez konca in kraja, nič ne pijem, nič ne kadim, nič se ne poljubljam. Povej mi, zakaj samo govoriš? Zakaj nič ne delaš? Ali ne veš, da si mi vzel vso mojo moč, da sem vso svojo moč zilila v besede, odkar te poznam, da ne morem ničesar, prav ničesar napraviti, odkar te poznam? Veš, kaj se mi je celo pripetilo v teh poslednjih dneh? Zaušnico sem dobila in jokala sem, mesto da bi ga ubila tega psa!“

„Govorim? Srečen sem, kadar govorim. Če človek govori, se mu odkrivajo vedno novi svetovi, ki ni niti mislil, da obstojajo. Govoriš in struna zabrni, ki nisi vedela zanjo. Poslušaj, ne vprašaj se odkod, kje, zakaj, kam. Ljubim samo govorenje, ker vse drugo ni vredno človeka. Včasih mislim in vedno sem bolan, ker ne morem nikamor. Kako bi tudi mogel? Ali si se kdaj zamislila v neizmernost, v veličastno neskončnost? Tema od brezkonca do brezkonca, kakor zibelka, v kateri spava sen kolobar neizmernih svetov, svetičev, zvezd in zvezdic, solnc in solnčec, vse se giba in spava in tam čisto v sredi majhna, majhna zvezdica, ki jo le mimogrede opaziš, ker si jo morala opaziti. In misliš, da ta zvezdica, ta mala točka v prostorni brezbrežnosti, misliš, da more ta točka ven iz sebe in čez sebe do meje, do končnih meja v črni temi? In na tisti mali točki si nevidna ti, ti človek, tako majhna, da se spajaš z neizmernostjo v velikem le s pojmovanjem svoje neizmernosti v majhnem. In ti hočeš tedaj to in ono, hočeš ustvariti cele sestave? Kaj je sestav, hočeš dokazati, čuj, dokazati hočeš to in ono in na prsi se biješ: jaz dokažem, jaz in nikdo drugi! Tako se je razvijal svet, kakor sem jaz človek zapisal; tako in tako daleč od zemlje je ta zvezda, kakor sem jaz, recimo, analitično preračunal; in to je tam, tukaj je ono. Ti hočeš to, ti? Če govoriš sama, tedaj se morda pojavi nekaj v tebi, nekaj, kar je izven tebe, kar sem videl tisto noč v tvojem očesu; a to nisi ti! To se je nastanilo v tebi, je pritegnilo tebe v sebe; to je neizmernost, je duša vsega, a ti si tako majhna, tako majhen...“

Utrujen sem se zvrnil v zofo.

„Postavim glavo, da izpijem ‚eks‘,“ je kričal poročnik Biegl.

„Postavim, da ne boš,“ je vpil Benvenuti, kadetni aspirant.

„Hoja, hoja — ho-o-o-oj,“ je pela mlada, pijana ciganka neko divjo, skoro stepsko divjo pesem in udarjala s petami skupaj, tlesknila z rokami v zraku, zaletela se k Habermannu in ga poljubila.

V naročje jo je vzel in jo poljubljal. Pot mu je lil preko rdečega obraza, umazane srage so se zarisale v obraz, s konci navzdol, kakor bi kazale v tla, v blato. Hropel je težko, gledal je neumno.

Zoša je zakrila obraz z rokami: „Ne morem gledati; resnično ne morem,“ je mrmrala, „pojdiva ven... Zakaj sem te spoznala! Piti ne morem več, kaditi ne morem; le govorila bi; in tebe — hotela bi tebe...“

Troje pijanih postav nama je zakrčilo pot z visokimi šampanjskimi čašami v rokah:

„Haj, haj,“ je pel debel stotnik, „ostani, le ostani. Si tako lepa — za eno noč. Na, sto goldinarjev in tu...“

„Baraba, meni si obljubil,“ je vpila razcefrana, umazana, z vinom polita ženščina. Iz ust ji je dišalo po rakiji, da sem odstopil.

„Pojdiva,“ je šepetala Zoša, „ne morem, ne morem...“

Izginila sva. Bronek in Manja sta ostala, oba pijana.

*

Prijel sem jo pod roko in šla sva proti njenemu domu.

„Ali si huda name?“

„Nič nisem, le bolna sem in rada bi bila, kakor sem bila prej, močna, silna, da bi se smejala vsakemu, da bi mu rekla, kakor sem rekla K-emu: O, pel si o prostitutki, zapisal si epos, orisal si junaka, ki je znal ceniti prostitutko, ki jo je poročil, ki je ž njo končal svoje življenje kot junak — sam pa ne znaš tega storiti, sam ne preneseš pogleda svojega prijatelja in potem trdiš, da ljubiš! Če bi ljubil, ljubiti bi jo moral tem več. O, vi ne znate ljubiti — samo jaz bi znala, če bi hotela...“

„Rekel sem ti že nekaj: Stvar je ženska toliko časa, dokler si ne bo izvojevala moralne enakopravnosti, a to bo morala začeti vsaka pri sebi, da preneha vsaka ženska prezirati svojo sosedo, ki dela isto javno, kar dela ona tajno, ko bo razumela, da je vsako delo le plod hotenja, volje in sil, ki jih lahko čuti vsaka v sebi sami, če le hoče, če ima le dovolj poštenja, da si to prizna. Da se bo vsaka ali vsaj večina žensk zavedla, da je mož, večni obiskovalcev bordelov, isto kar ženska, ki je v bordelu, ko se bo zavedla, da je 60 do 70 odstotkov vseh moških pustilo svoje moči po bordelih. Če pride kdaj do tega, tedaj morda.“

„Ne gre za to, ne gre za to,“ je ponavljala, „gre za junaka.“

„Jaz nisem junak, Zoša, in nočem biti, ker med ljudmi ni junakov. Junaki so sami norci, sebičneži, ki jih

sebičnost vodi v norost. Morda imajo prav — ne, ne, nimajo, kajti pri njih ne igra misel nikake vloge. Oni gredo ragnosko, ko gre za žensko, prostitutko. Jaz bi jo poročil. Šlo bi samo za eno: merilo bi moralo biti za obojico enako, oba bi smela prav isto delati, oba enako živeti in nič več nič manj. Dogovoriti bi se morala le za merilo. Smešno: Ali čigavo življenje naj bo merilo — ono žensko ali ono moško? Vse sama laž! Kdo bo iskren? Jok, krik, lepe besede, zvezde, topla noč in toplo žensko telo — pa je laž zopet tu! Kaj se dvigujemo? Ali je to potrebno? Ne boš se dvignila v prostituciji in jaz ne v smotrenem življenju. Kakor bi midva ustvarila življenje in ne življenje nas!“

Poslušala me je molče in ko sem končal, me je zagonetno pogledala:

„Dovolj mi je govorenja. To tvoje življenje je muka, jaz pojdem svoja pota. Adijo!“

Dolgo sem gledal za njo. Letel bi bil za njo, a stal sem kamenit in večkrat, ko sem pozneje premišljeval zvečer v postelji, kako da nisem šel za njo, mi ni bilo jasno, zakaj sem ostal. Ozrla se je, a jaz sem stal.

V.

Proti Božiču nekoč smo sedeli v podzemeljski koči v prvi liniji in smo kvartali. Enoletnik Krippner, Čeh, je bil najbolj miren. Vsi smo bili razburjeni, ker smo se nečesa bali. Ravno pri nas se je imelo zgoditi, v našem odseku. Pripravljalo se je nekaj, a ničesar gotovega nismo vedeli. Računski podčastnik Hlinka je došel iz Baranowiczew in je pripovedoval:

„Bil sem pri starem Židu. Pravil mi je, da so name-ravali Nemci pričeti napad in sicer jutri ali pojutrišnjem v našem odseku. Toda v zadnjem trenutku je prišlo nekaj, kar jim je zmešalo račune.“

„Imate prav,“ je rekel praporščak Misiewicz, „kar Židje povedo, niso race — ali se spominjate našega umika pri Lucku? Židje so natanko vedeli za potek ruske ofenzive — govoril sem dva dni pred tistim znamenitim dnevom z nekim Židom, ko sem bil v Lucku pri zobozdravniku. Žid mi je svetoval, naj spravim svoje stvari skupaj; pristavil je celo, da mi izroči tisoč rubljev, če ni to res — in če bom imel sploh še priliko, da bi mogel ž njim še govoriti.“

„Veš kaj,“ mi je dejal Krippner, „pojdiva danes zvečer malo v Baranowicze. Bog ve, kaj se utegne zgoditi v dveh, treh dnevih. Greva se malo pozabavati.“

Zvečer sva šla v mesto.

„K Židu Rappaportu stopita, njegova bajta je takoj ob vzhodnem vhodu v mesto, najlepša — sicer pa bosta videla naslov — ima lepe deklice,“ nas je podučil računski podčastnik. Cesta je bila lepa, snega ni bilo. Vojaki so jo izčistili. Nekje v daljavi sva slišala tulenje volkov, tu in tam je padla granata, tam je zažvižgala krogla iz puške. Včasih je smuknila temna žival preko ceste, a drugače je bilo vse mirno.

„Imaš masko proti plinom s seboj?“

„Imam,“ sem odgovoril.

V daljavi je bilo slišati namreč zamolklo zvonjenje, ki se je razlegalo kakor mrtvaško zvonjenje preko poljan, prepreženih z žicami in s snegom pokritih. Cestna železnica brez luči je sopihala počasi proti prvi liniji. Črna glava je pogledala ven. Tiho mrmranje se je včasih začulo. Na izogibališču nas je dohitel vlak iz prve linije. Prisedla sva. Dva ranjenca sta ležala v istem kupeju — v luknji.

„Donnerwetter, vsi smo že siti tega, a mi smo še poceni prišli ven. Si videl Langerholza? Ravno preko trebuha mu je šla, ves gornji život mu je odnesla, čreva so se razsula. In onega visokega iz Lotaringije, tisti Francoz? Komaj da si opazil majhno luknjico na čelu, komaj curek krvi... A si ga videl, kako je izpremenil oči? Kako so mu potemnele; kako je odprl usta in pokazal zobe!“

Vsedel se je in oponašal s kretnjami malnitega Lotaringijca:

„O-o-o,“ je vpil in zaletel se je v Langerholza, zaril je glavo med čeva in z zobmi trgal čevo za čevsom iz trebuha. Krvav je bil njegov obraz in z rokami je mahal, polnimi raztrganih čeves. Vrtel se je okoli v divjem plesu in zopet zaril glavo v krvavi trebuh. V dlake ob trebuhu se je zagrizel z zobmi in vzdignil je ves spodnji del telesa. Vsi so zbežali na vse strani in nikdo se ni upal, ustaviti ga. Celo Spiess je zbežal, ta ubijalec. In potem ga je vrgel na tla, vlegel se je nanjga, mahal z rokami: „A-a-a,“ je vpil, „mon enfant, mon enfant.“ In pričel je grizti meso. Kri je siknila na levo, na desno. „Glave ni. Kje je glava?“ je zavpil. „Kako dobro, kako sladko meso...“

Krippner se je tresel, dasi je vse sam videl.

„Vrag, komaj sem pozabil, pa me že zopet spominja,“ je mrmral. Nekje v bližini je padla granata. Vse se je streslo in daleč naokolu zasvetilo.

Ranjenca sta se hitro pokrila preko glave, midva s Krippnerjem sva nagonsko sklonila glave.

Dra-dra-dra-dra-dra — so enakomerno udarjala kolesa ob tla.

„Če bi že bili tam! O, in potem nazaj!“ sem vzdihnil.

*

Dospevši na postajo, sva vsa premrzla skočila z voza. Ranjenca sta zaspala. Če bi mogel tudi jaz tako domov! Le stran odtod, to je neznosno, sem si mislil.

„Krippner,“ sem rekel, „če bi bil človek ranjen in bi mogel nazaj — v Prago, na Dunaj, morda bi prišel celo v Ljubljano...“

„Stvar je enostavna — jaz ti prestrelim roko; roko oblečeš v dvojne gumijaste rokavice in jaz pomerim in ustrelim samo v sredo roke...“

„Tiho bodi!“

„Saj ni nič nenavadnega. Poznaš praporščaka Plachyja? Tega sem tudi nekoč tako v nogo ustrelil, ko sva šla patrolirat. Drugi so dezertirali, a jaz in Plachy sva se vzajemno obstrelila in sva prinesla nazaj vse polno vesti: oni so bili ubiti, midva sva bila ranjena. In tako sva dobila vsak še veliko srebrno in v Pragi sva ležala dolgih šest mesecev čisto zdrava: O češki zdravniki, to so fantje!“

„Ne, ne,“ sem dejal, „to je strašno. A jaz se bojim, kaj pričeti. Raje preživim vso to strahoto, raje pretrpim še toliko zlega, toda sam nekaj ukreniti — ne, ne, sto-krat ne! Imam utis, da se mora goditi vse, kar se godi; zdi se mi, da bi drugače sploh ne moglo biti, da bi zmotil tok dogodkov, če bi s svojo neumno roko posegel vmes.“

„Tudi neke vrste naziranja. A jaz si vse življenje sam krčim pot — in dobro mi gre.“ Dalje prihodnjič.

VIDA TAUFER:

V NOČNEM VLAKU.

Hiti v daljave vlak. —
Zamišljena sedim v kupeju.
Dvoje oči vpira
vame svoj pogled.
Otrok — triletna plavolaska —
ogleduje moje lice.
Zastrta sem
in medla luč
le slabo razsvetljuje
moj obraz.
Čemu me gledaš, mala? —
Zganila se je njena mati
in dejala:
„Uboga je, ne more govoriti;
le gleda vas.“

In zdaj jo peljem
k svetemu Antonu,
da jo ozdravi.
Obljubila sem.
In govorila bo,
hodila in se veselila.
Kako bom srečna!“ —
Ustavil se je vlak.
Gospa je vzela
malo v svoje roke
in je izstopila.
Zrla sem za njima v noč
in videla:
kako je nesla mati
živo dete k pogrebu.

ODLOMEK.

... rdeča armadica ...
z dr. Tavčarjevega „Premišljevanja
o Krpanovi kobili.“

Edino, kar dela človek od danes res še z razumom in prosto voljo, je morda to, da vara samega sebe v definiciji sebe samega. Sezidal si je iz formul, stavkov, celih sestavov, dogem in nekakih dokazov ogromno peč in se zdaj greje na njej in prede in gode in mu je toplo in prijetno svojega lenega gospodstva.

A gorje, če bi mu povedal, da je ta njegova peč ometana s tradicijo, ki se vsled svoje starodavnosti ruši že na vseh koncih in krajih in da se zdaj zdaj sesuje vse skup samo vase in da bo padel tudi on! Konec bo pri tisti priči njegove zadovoljne dobrohotnosti, naježila se mu bo dlaka in gorje tvoji koži, če se mu ne umakneš začasa!

Cankar se ni bal...

Njegova roka, v njej tisoč nitk, na vsaki po en gospod davkar, adjunkt, poštar, župnik, učitelj — ne, ne, preveč nas je. Tisoč nitk, vsa dolina šentflorjanska je prepredena z njimi, vsa je v eni njegovi roki... In v drugi bič...

In zopet: vsa dolina šentflorjanska:

Hlapec Jernej je vrgel culo čez rame in gre za pravico in resnico; svetlo jutro je in vse oblitno z jasnim solncem; njegova vera ni nič manj jasna in svetla. Učitelj Kačur se je ravno odpravil v hribe na delo za narod; nič še ni srečal, ne zdravnika in ne župnika. Po cesti drči voz z romarji: komaj za steglaj je še Francka za njim; še sence strahu ni na njej, da bi onemogla in bi je ne počakali... V grapi se je izza drevja pokazala temna procesija; sključeni stopajo romarji za križem in zro Nanj, ki jih bo odrešil. In onstran hriba je deveta dežela Poveličanja. Še ministrant Jokec je pozabil, da ga žuli čevlji in da je še tešč, in sanja o svitli desetici na velikem kosu rumene, sladke pogače...

In pred krčmo: „Jaz sem Marko — kdo pa si ti?“ Pa prigode mimo Kurent in gumbi na harmoniki se bleste v onem jasnem jutru...

O dolina šentflorjanska, o bela cesta, o vseh tisoč ljudi na njej — kako ste vsi njegovi in kako ste vsi resnični!

Tisoč najpestrejših življenj je izklesal v en obraz, potezo za potezo, še bradavice ni pozabil, pa ko je stal kip pred njim, je strahoma in blaženosti drgetaje vprašal:

„Kaj nisem to jaz?“

In mi smo zrl v ta kip kakor v ogledalo. Videli smo se in smo v novem upanju dvignili glave in smo pogledali križ pred seboj in zarjo njegovo od vzhoda do zahoda...

In smo vedeli...

„Nekoč je bilo in še je nekje. Nekje in nekoč je bil paradiž, same svetlobe poln, dobrote in ljubezni.“

„Bilo je in še je, kjerkoli.“

Cankar je bil sanjač. Naših najvišjih sanj. Naših?

„In jaz, na vekomaj osramočeni Don Quijote, sem mislil, da bodo ljudje slišali mojo besedo in jo bodo razumeli. Toda niso je slišali in je niso razumeli, zakaj mislili so, da sem literat. In zato so oznanjali, da sem povedal jako lepo, da je moj jezik prijeten in blagozvočen, niso pa razumeli, kaj sem povedal. Razodeli so besede, zamolčali so misel...“

Rod, ki Te bo mogel pomniti, šele raste.

Novega upanja je vlil v srca ponižanih in razžaljenih. Iztegnil je roko, pogledali smo v zrcalo in smo se videli. Na belo cesto skozi dolino šentflorjansko je pokazal in na križ na obzorju; stopil je pred nas.

Mi gremo za Teboj. In ko bomo na vrhu, skineš ponižanje raz svoj obraz in raz naše duše ga skineš in ga vržeš od sebe. Kakor v megli bo utonil Šentflorjan v njem, še spomina ne bo več na naše grenkolepo romanje v hrib in vse bo zarja božjega kraljestva...

Ampak — kako je rekel Kristus onemu mladeniču, ki se mu je prišel ponujati?

„Pojdi in prodaj vse in hodi za menoj...“

Mladenič pa se je žalostno obrnil in je odstopil...

„Moje kraljestvo ni od tega sveta... Katerim je dano...“

Njemu je bilo.

Ustvaril je svet zase in je veroval vanj.

„Oj, takrat vas pokličem vse, ki ste videli, kako sem bil lačen in žalosten in se niste smejali zaradi moje žalosti. Pokličem vas in vam porečem: Glejte, kam sem gledal, kaj sem videl, ko ste izpraševali, kam da strme v temo te moje neumne oči! Ne bo nas več zeblo, več ne bomo lačni, strahov ne bo več!“

Ustvaril je svet zase, deveto deželo Poveličanja ponižanim in razžaljenim.

„Zares in nastežaj se bodo nekoč odprla vrata vanj!“

In zasmilil so se mu oni na peči.

Videl jih je, zbrane v dostojni krčmi pri dostojnem taroku in v nadvse dostojnih pogovorih, „na obrazih zrelost, nadčlovečnost v pogledih, vsa znamenja najvišje izobraženosti v kretnjah.“ Ampak on jim je pogledal še globlje, „do srca, v katerem spi tisto hrepenenje, tisto sladko otožno hrepenenje po svetosti zastarelih nauk, po lepoti zaprašenih idealov, po parfumu odloženih sukenj...“

Videl je oni zadnji atom v njihovih gubah in gubicah, ko so se zamislili, in je ustvaril iz njega svet zase in zanje in je veroval za vse.

Svet sanj in slutenj in koprnenj, svet iz svoje in naše najbolj notranje duše, svet, ki pripozna pravico, a ne njenih paragrafov, svet, ki veruje v resnico in ne v njene dogme in hipoteze, ki uživa lepoto, ki jo je ugledal samo in jo uživa brez Carrièrove estetike...

„K vragu vse teorije! Moje oči niso mrtev aparat; moje oči so pokoren organ moje duše!“

In zasmilili so se mu oni na peči.

Tam na peči ni bilo duše nič... Nič ljudi ni bilo, samo dostojne suknje.

Da — to o suknjah je poglavje zase.

Napisal nam ga je, mi ga pa nismo razumeli. Kolikor nas je, vsak ima svojo, njemu samemu pomerjeno in njemu samemu prav; pa bi vstal kdo in bi vzel srednjo mero in bi diktiral:

Samo ta suknja srednje mere je prava, samo ta je spodobna za dostojnega človeka — kaj bi mu rekli?

Moj Bog — na svetu med nami je vse mogoče. Če bi imel dotičnik dovolj dolgo in dovolj sivo brado, kako lahko bi se zgodilo, da bi mu verjeli! Ampak čemu „če“ in „bi“?

Na dvorišču vojašnice so ravno preoblekli rekrute; zdaj stoje tam in se ogledujejo in se smejo drug drugemu...

Enemu so rokavi nove suknje predolgi, drugemu prekratki; prvemu je zakrila morda njegov zaslužni noht na mezincu levice, drugemu se nekoliko preveč vidijo že ne več popolnoma snažne manšete. Tretjemu se valijo po hrbtu dolge gube, četrti komaj sopiha v nji iz svoje pisarne. Nihče od vseh pa se ne počuti ugodno v nji.

Ampak oni z dovolj dolgo in dovolj sivo brado jih je bil prepričal, da je ta srednja suknja edino spodobna za dostojnega človeka.

In tako prvi nateguje rokave, drugi jih zavihava — kadar gre po cesti, seveda. Tretji svoje gube, kolikor se da, neopazno uravnava, četrti zopet priteguje sapo, da bi mu počeni šivi na ramenih ne zevali preveč naširoko. Tako hodijo po cesti, gospodje davkarji in notarji in adjunkti in župniki in učitelji in so globoko zatopljeni vsak v svoj sveti posel. In kadar se srečajo, se spoznajo po suknjah in se drug drugemu spoštljivo odkrijejo. Zakaj oni so dostojni ljudje in vedo, kaj se spodobi...

Ali joj — če bi le otrok ne bilo! Otroci pa jih vidijo in se jim smejo, njim, ki vedo, da jim suknja ni prav in so obenem prepričani, da bi jim morala biti prav — če bi bili prav zraščeni... Pa hodijo po cestah in nategujejo rokave in gladijo gube in se drug pred drugim prikrito sramujejo svoje napake in se drug drugemu z neko nezaupljivostjo odkrivajo...

Otroci pa se jim smejo... O, objektivnost!

Cankar je bil najbolj otrok in se jim je smejal najbolj. Tisoč nitk — in na vsaki po en gospod davkar, adjunkt, notar, poštar, učitelj, župnik, same dostojne suknje srednje mere, cela dolina šentflorjanska ena sama objektivna peč...

On pa stoji pred njimi: „Jaz sem Marko — kdo pa si ti?“ On, ki je raje izgubil življenje, prihodnost in vse take lepe stvari, kot da bi bil zamenjal svojo suknjo.

On, ki je umrl kraj ceste z belo krizantemo v razcefrani gumbnici.

O, kritiki, škoda je bilo vašega časa; vse kadilo, ki ste ga nasuli na žrtvenik oziroma na peč objektivnosti, da bi bila bolj dopadljiva Bogu in ljudem, vse tisto kadilo je bilo zažgano zaman.

Že slutim zarjo...

Dol s peči!

Življenje je na tleh! Majhno in revno in vse lačno in umazano. Tisto na peči je bilo kakor dolga blodnja. In mi nismo imeli poguma, predramiti se iz svoje tope lenobe, da bi samim sebi pogledali v obraz in duše:

Tudi mi smo majhni in revni in lačni in umazani — naše je tisto življenje!

Ampak v spoznanju je korenina hrepenenja; najvišje radosti zasluti šele oni, ki je bil najbolj reven in sam.

Umetnikove sanje so seme narodove bodočnosti. Šele v njih se povzpne narod na svoj dan-na-dan in mu je že sama slutnja pol odrešenja. Šele v njih si iztiplje pot do cilja, ki je edini vreden dovolj, da hrepeni za njim. Do človečanstva.

Ta pot vodi preko kulture. Ampak ne preko lažne kulture od danes, kulture dostojnih sukenj.

Dol s peči! Ubijte one z dolgimi sivimi bradami, ki vas varajo, slecite suknje, ki niso nikomur prav, ugasnite kadilnice, ki ste jih dvigali pred samimi seboj!

Dol s peči!

Glejte, to je vaša kultura:

Kultura estetike: Od vsega ste se osvobodili, vse meje ste prekoračili in ste samim sebi lagali zraven, da iščete lepote: Kaj ste našli?

Zablodili ste v gnoj in vaša lepota smrdi, pa da razlijete preko nje še več parfuma!

Glejte, to je vaša kultura:

Kultura erotike: Iz tistega, kar je najsvetejše in najčistejše v človeku, ste s ciničnim nasmehom iztesali korito, kjer se cmokaje naslaja — haha — cvet narodov!

Glejte, to je vaša kultura:

Kultura športa: Zavrgel je in pozabil svoj edini namen in se sprevrgel v lov za rekordom, v norost!

Glejte, to je vaša kultura:

Kultura dela: Ono, kar je duša vsega, je postala brezdušna delovnost. Mesto da je podrejeno najvišjim idealom človeštva, je postalo samo sebi cilj in namen: iz svetišča Svobode, Bratstva in Enakosti, ste napravili borzo za Jude!

Glejte, to je vaša kultura:

Kultura razuma: Vse smo dosegli, najbolj rafiniranim domislekom smo ustregli in še višje gre naša misel! In kar nam je bilo na poti, smo zavrgli in ni več. Tako smo zavrgli resnice, ki so presegale naše razumevanje in so vendarle realnejše kot vse, kar vidimo in otipljemo... Rekli smo — „Ni jih!“ in — ojoj! — niso ubogale! Bile

so, čestitljive in večne... Mi pa smo se za hip začudili, da nas niso ubogale, potem pa smo se zmenili, da jih utajimo pred samimi seboj, in smo šli preko njih...

Glejte, to je slednjič naša kultura:

Kultura vseh kultur, kultura poveljne psihoze. Kultura napetih telovnikov in mastnih rok in briljantov na njih, kultura izžetih lic, kultura bahave praznote, kultura enodnevnice, kultura sleparjev in tatov in asocialnih idiotov!

*

In je videl... in je vzel bič in jih je segnal iz templja...

Dol s peči!

*

* *

Nov evangelij, evangelij ljubezni.

In novi testament.

Kakor kruha lačnemu si ga nasul pred nas.

Nam pa je bilo njegove svetlobe preveč in smo si zakrili z dlanmi obraz in ga nismo videli.

Še ni bilo velikega petka!

In smo udarili po roki, ki nam je stregla kakor mati bolnemu otroku.

Danes Te ni več.

Ampak — Ti si kralj Matjaž.

In mi smo Tvoji deseti bratje.

Kako bi Ti ne bili bratje, ko smo rojeni iz istega trpljenja, ko smo sanjali iste sanje?

Ti, naš veliki brat-tujec, ki si hodil pred nami, ko smo šli s procesijo — čakamo Te!

In predolgo nam je, da bi čakali, dokler izgine zadnja črna vrana —

Potegni meč, da ga potegnemo tudi mi in da pojdemo za Teboj v zmagovalstvo in radost, tisti ponižani in teptani da gremo, ki si jim rekel:

Božje kraljestvo je v vas.

Da stisnemo borne dlani romarske in jih skrčimo v pesti in ne bomo več bedna procesija, ampak v slutnji Nove Zaveze vsa pozlačena rdeča armadica in zajamemo vse one tisoče in milijone, ki so koprnili s Teboj, vse one ponižane in užaljene, vse one zaslužnjene in obremenjene, in da gremo v naš dan in zapojemo hozana in aleluja in se rdeča armada prelije po svetu in ga preoplodi.

.....
TONE SELIŠKAR:

ZIMSKA ŠTUDIJA.

Iz zbirke „Trbovlje“.

V poševnih črtah pada sneg iz ogromnega sita,
ki ga zimski starci drže na rameh,
v našo dolino, da je kakor umita
po dolgih, v neskončnost se vijočih, blatnih dneh.

Delavske bajte stoje kakor račke-čopke na spolzki strmini,
po kateri otroci polze in črtajo vijugaste proge
po mehki, volneni, vdirajoči se snežni belini,
da je strmina ko koža, ki ima čez in čez temne maroge.

Prežalostne so med račkami bukve-pastarice.
Za vetrom se jim je pohotnost spustila, usahnil vabljivi smeh:
Sključene čepe ko pred oltarjem grbaste device,
ko jim na grbi čepi pesem o solnčnih dneh.

Hrasti-junaki stoje mršavi kakor gladni bolniki
na hrbtih zasločenih razritih gričev,
pod katerimi se obešajo na zasnežene topole vranji kriki
kakor pošastni krohoti hripavih hudičev.

...Zima! Ali pri nas je tako čudno spačena,
da me je strah, ko gledam to pohabljenost naturo,
ki je med razsekane hribe tako žalostno stlačena,
da se mi zdi, da se je dolina pretvorila v zlobno kreaturo.

SLEPCI.

I.

Kraljevski nasadi so bili ravno odprti in mladi pesnik Ave je vstopil vanje. Ko se je malo sprehodil po peščenih stezah, je leno sedel na klop, na kateri je že sedel starejši gospod s prijaznim obrazom.

Stari prikupljivi gospod se je obrnil k njemu in ga čez nekaj časa vprašal:

„Kdo pa ste?“

„Jaz? Pesnik Ave.“

„Lep poklic,“ se je nasmehnil neznanec. „Zanimiv in dostojen.“

„Kdo pa ste vi?“ je vprašal Ave.

„Jaz? — Kralj!“

„Te dežele?“

„Seveda! Katere druge pa?“

In ravno tako je Ave odgovoril velikodušno:

„Enako dober poklic! Zanimiv in časten!“

„Oh, ne govorite tako!“ je vzdihnil kralj. „Časten že mogoče, ali o zanimivosti ne vem ničesar. In rečem vam, mladi mož, da kraljevanje ni tak med, kakor si mislite.“

Ave je stisnil roke in zaklical začuden:

„To je pa čudno! Doslej se še nisem sešel s človekom, ki bi bil zadovoljen s svojo usodo.“

„In vi ste zadovoljni?“ vpraša kralj z lahkim zasmehom.

„Popolnoma nič! Včasih me kak kritik tako ozmerja, da bi se jokal.“

„Torej vidite! Vi imate 10—20 kritikov, a jaz jih imam milijone.“

„Ubogi zaslepljenci!“

„Jaz na vašem mestu bi se ne bal kritikov,“ je dodal zamišljeno Ave, se priklonil z glavo in rekel z glasom izkušenega kralja:

„Ves dovtip tiči v izdajanju modrih zakonov.“

Kralj je mahnil z roko.

„Iz vsega tega ne bo nič, to je vseeno in to nima smisla.“

„Ste to že poizkusili?“

„Seveda!“

„Jaz na vašem mestu...“

„Na mojem mestu?“ je zaklical kralj nestrpno. „Poznam celo vrsto kraljev, ki so še precej dobri pisatelji, toda ne poznam nobenega pisatelja, ki bi bil kralj, pa bodi tudi najslabši. Na mojem mestu...? Če bi vas posadil za teden dni na svoje mesto, videl bi, kaj bi delali...“

„Kam bi me posadil?“ je vprašal Ave oprezno.

„Na svoje mesto!“

„Kaj? Na vaše mesto? Je to sploh mogoče?“

„Zakaj pa ne? In celo treba bi to bilo storiti, da bi nam kraljem tako ne zavidali, da ne bi nas kraljev tako brezobzirno, ampak malo stvarneje kritizirali.“

Ave je rekel skromno:

„Naj bo! Poizkusil bom! Vendar najprej vas opozarjam na to, da se mi sedaj prvič nudi prilika k takemu poklicu, tako da se vam bom začetkoma mogoče zdel smešen, zato me takoj ne obsojajte...“

„To ne škoduje!“ se je dobrodušno nasmehnil kralj; „mislim, da v enem tednu ne boste naredili toliko budalosti. Torej hočete?“

„Poizkusil bom! In že se mi je porodil v glavi ne velik ali simpatičen zakon. Ali bi mogel biti izdan že danes?“

„Naj bo!“ je pritrdil kralj. „Pojdiva v palačo. Zame bo to teden odpočitka. A kakšen je oni zakon? Ni to tajnost?“

„Ko sem šel po ulici, sem videl slepega starca. Šel je in tipal s palico in rokama in vsak trenotek je bil v nevarnosti, da ne pade pod kak voz. Toda nikdo se ni brigal zanj... Jaz bi rad izdal zakon, po katerem bi morala za slepe na cesti skrbeti policija. Če sreča stražnik slepca, ga bo moral prijeti za roko in ga skrbno spremiti domov, varujoč ga pred kočijaži, obcestnimi jarki in drugim. Kako vam ugaja moj zakon?“

„Vi ste dober mladenič!“ se je ljubeznivo nasmehnil kralj. „Bog vam pomozi! Jaz grem spat.“

II.

Skromni pesnik je vladal že tri dni. Treba je priznati, da svoje moči in svojih ugodnosti ni izkoriščal. Vsakdo drugi na njegovem mestu bi dal vse kritike in pisatelje zapreti in zapovedal bi prebivalstvu, da kupuje samo njegove knjige, vsak človek vsaj eno na dan, mesto zajtrka. Ave se je premagal in ni izdal takega zakona. Izdal pa je — kakor je rekel kralju — zakon o spremljanju slepcev po stražnikih in njih varovanju pred zunanjimi silami kot so: vozovi, konji, jame in podobno.

Nekič je stal Ave pri oknu v svoji kraljevski palači (bilo je to četrti dan njegove vlade) in gledal je razburjen na ulico.

Naenkrat je zagledal diven prizor: dva stražnika sta vlekla za ovratnik človeka in tretji ga je brcal. Z mladeniško hitrostjo je Ave stekel na ulico.

„Kam ga vlečete? Zakaj ga tolčete? Kaj je naredil? Koga je ubil?“

„Ničesar ni naredil!“ je odgovoril stražnik.

„Zakaj in kam ga torej ženete?“

„On je, visokost, slep! Mi ga zato — po zakonu — ženemo na stražnico!“

„Po zakonu? Ali je sploh tak zakon v veljavi?“

„Seveda! Pred tremi dnevi je bil razglašen in sedaj je že veljaven.“

Začuden Ave se je prijel za glavo in je zaklical:

„Moj zakon?“

Zadaj je zmerjal neki pošteni državljani, govoreč:

„Kakšne zakone izdajajo sedaj in kaj hočejo pravzaprav?“

„Resnično,“ je rekel drugi. „Pameten zakon je to. Vsakega slepca na ulici prijeti za ovratnik, ga odvesti na policijo ter suvati in brcati ga na cesti. To je zelo modro! In nenavadno usmiljeno! Kakšna posebna pazljivost je to!“

Ave je kot burja privihral v svojo kraljevsko sobo in zaklical:

„Tako naj pride minister k meni! Najdite ga in pošljite ga sem. To moram preiskati!“

III.

S preiskavo so si pojasnili zagonetni slučaj zakona o varstvu slepcev proti zunanji silam.

Bilo je tako:

Prvi dan svoje vlade je poklical Ave k sebi ministra in mu rekel:

„Trebalo je izdati zakon o skrbi policijskih stražnikov za slepe na cesti, o njihovem spremljanju do bivališča in o varstvu pred pogubonosnimi učinki zunanjih sil: konj, vozov, obcestnih jarkov i. t. d.“

Minister se je priklonil in odšel. Poklical je mestnega poveljnika in mu naročil:

„Razglasite zakon: Slepcom ni dovoljeno hoditi po ulicah brez spremstva; če ni spremljevalca naj ga nadomesti stražnik, ki naj odvede slepca na določeno mesto.“

Mestni poveljnik je odšel od ministra in je poklical policijskega glavarja:

„Po mestu hodijo baje slepci brez spremstva. Tega ne smete dovoliti! Naj prime stražnik slepca za roko in naj ga odvede, kamor je treba.“

Policijski glavar je poklical policijske komisarje in jim rekel:

„Gospodje, poslušajte, kaj hočem: Izdan je nov zakon, po katerem je treba prijeti vsakega slepca, ki hodi po ulicah brez spremstva, in ga odvesti, kamor treba. Razumete?“

„Da, gospod poveljnik!“

Poveljniki raznih oddelkov so odšli k svojim četam in rekli nadstražnikom:

„Gospodje, pojasnite stražnikom novi zakon: Vsak slepec, ki se potepa po ulici in je na poti vozovom in pešcem, naj se prime in odvleče, kamor treba.“

„Kaj to pomeni: kamor treba?“ so vpraševali nadstražniki drug drugega.

„Kam drugam kot na stražnico!“

„Gotovo!“

„Gospodje!“ so rekli nadstražniki stražnikom, „tako, ko boste videli slepca, ki se potepa po cesti, zgrabite to beštijo za ovratnik in odvedite jo na stražnico!“

„In kaj če ne bo hotel?“

„Kako? Ne bo hotel? Potlej jih pa nekoliko udarite, sunite, brnite! In videli boste, kako bodo tekli!“

Ko je Ave preiskal zakon o obrambi slepcev pred zunanji silami, je sedel k svoji krasni kraljevski mizi in se je razjokal. —

Neko roko je tedaj začutil na glavi:

„No, kaj pa je? Ali nisem rekel, ko sem slišal o varstvu slepcev: Ubogi slepci! Poglejte! V celi zgodovini o varstvu slepcev so ti ubogi slepci vedno propadli in jaz sem zmagal.“

„Kako to?“ je vprašal Ave, iskajoč klobuk.

„Kako pa bi ne? Enega kritika imam manje. Z bogom, dragi! Ko boste hoteli izvesti kake reforme, kar pridite!“

Toda Ave je bežal po stopnicah, kakor bi mu gorelo za petami.

*

Op. ur.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralje ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili njeni vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.

VIDA TAUFER:

RITMI CIGANKE.

Šla sem, kakor ciganka
v raztrganem krilu,
k visoki gospodi.
V lepih oblekah
sedele so mlade princeze
na mehkih foteljih.
„Poj nam, ciganka,
pesem cigansko.“
Kaj bi vam pela,
mlade princeze,
saj ne umejete
ritmov ciganskih!

Pa so želele še
in me prosile.
Vzela sem svojo
ubito kitaro
in sem zapela:
„Črni so, črni,
tvoji lasje.
Svetle si bisere
vanje oplela,
vendar so črni
tvoji lasje.
In ko se v noči

tvoj dragi sprehaja,
čuti na koži jih
in ves se trese,
ker ga bolijo
ti črni lasje.“
Bežale so
mlade princeze
z mehkih foteljev,
in se poskrile
v dvorani prostrani.
Jaz pa sem pela pesem cigansko.

ANTON PODBEVŠEK:

O PILOTU V ZRAKOPLOVU ŠT....

Igračke iz mojih detinskih let.

Tihožitje.

Jegulja: „Skril se je med vrbje pretkani kačji pastir?“

Veverica: „Čuješ trkanje ob drevo — žolna se je spravila
nad žir?“

V jutru.

... Gledal sem ptiče, ki so se prišli kopat v reko,
in so potem oživljeni zleteli proti nebu.

V oživljeni temi.

— — — — —
Sanjal sem na samotni klopi in ko sem odprl trudne svoje
oči,
svetila med raztrganim je drevoredom, nedaleč proč od
mene,
električna obločnica.
(Zdelo se mi je, da je med drevjem skrit našemljenec
s svetiljko v roki.)

Raketa o polnoči.

„Ali sem večno padajoča zvezda?“
„Si, in tvoja je tudi cesarska cesta.“

Romanca o kurtizani.

Ob mojem 16. letu.

Noč je.

Vetrič veje kakor bi sanjal in tema ovija tvoje noge
otročje.

Pri meni si.

Deklič ti moj, sloneč na mojih prsih, tabernakel svojega
srca odkleni si!

Rožmarin zeleni.

V zraku se zibljejo beli golobčki in nad njimi jastreb leti.
„Živeti hočem!“ spreleti te kakor električni tok.

„O, ti moj Bog!“

Tvoje srce slišim tolči.

„Ljubim te!“ šepčem in z mehko roko zastreš mi ustna:
„Molči!“

„Pripoveduj!“ poljubi tvoji govore.

Deklič ti moj, le smehlaj se in mi kaži svetle zobe!

Na vožnji.

V noči se peljem z brzovlakom.

Potniki večinoma spe. Vlak drvi, kakor obseden,
začrtano svojo pot.

Vsa lokomotiva je v iskrach in dimu in kadar vriskne,
so žvižgi podobni izproženemu torpedu.

Tudi jaz drvim začrtano svojo pot in vriskam z vlakom!

Šel sem mimo neke vile.

Ali ni zapel razposajen slavček v smrekovem vrtu, češ,
glejte mene angleškega lorda?!

Najbrž je zopet mislil (včasih ni imel niti ene misli), kdaj
ga zavijejo bele roke v mrak morda?

Večer v velikem mestu.

Ogrnjen v črn plašč, korakam s poskakujočim mozgom
po ulici razsvetljeni in ljudstva polni.

In zvoní električna, drveča v rdečih lučih, in slišim,
da pozvanja tudi v oblačnih srcih.

O, in zazdim se, da sem jaz ta električna, ki gre
kakor klin in pred katero se vse umika!

In zavijam v proslule ulične vrtilnice in se veselim, —
ker nima nobeden mojega obraza!

Rdeča kletka.

V kletki imam sokola.

Trudno poveša peroti sive, samo bistre oči mu žare.

V mraku pa zaigram na kitaro, zapojem in pozabljam na
solzne te zemlje gorje bleščeče.

Sokol buta s prsimi in glavo ob stene in se zaletava s pe-
rotmi sivimi zopet ob stene — rosno rdeče.

S puško v rokah hitim v daljo.

... In se bliskovito mečem na dan skozi srčni svoj vrelec
... in kjer priletim ob tla (najprvo z dušo in potem s
telesom),

se postavim zopet na noge, jaz — ostri strelec.

Na širokem morju mornarjeva dumka v jutru, ko je padla
siana na zelene travnike. (Ki se mu je zdela kakor cis na
violini.)

Čez obzorje so se vlekly megle:

„Opiraj kamrico dekle!“

Posijal je mesec in so se do nagega slekle:

„Opiraj kamrico dekle!“

Oblačilca v rokah, so proti vzhodu stekle:

„Opiraj kamrico dekle!“

Blagoslavljal sem jih demimondke ubegle:

„Opiraj kamrico dekle!“

Ob jutranji zarji so našle naju pijana te megle:

„Opiraj kamrico dekle!“

S sprehoda.

„Kam?“

„Nad zvezde in zrak, ki je poln opojnih gospodičen megel,
in jih plodim, da izkrvavim in jih več ne spoznam.
Porednice kratkokrile me zadrgejo v svojih kodrastih las
šumečo svilo
in me ne spuste iz svojih gosto natkanih mrež.“

„Jež!“

„Volkodlak vas potiplji, le brijte norca iz mene, vse me
boste nekoč zapustile.
vem pa, da mi bo ostala samo ena zvesta!“

„Ah, povej nam človek, katera ti je o zvestobi zapela?“

„Vitka je kakor topol, srebrnolasa kakor breza, črnooka
kakor noč, beloroka kakor dan, rdeči tulipani pa so
jo krstili za ženo belo.“

„Ta je tvoja nevesta?!“

Vemo, da se bo marsikateri naš bralec čudom začudil, češ: Kaj pa ta futurizem v Kresu? Marsikdo se ne bo potrudil razumeti bistvo res nekoliko težkih, a zato nič manj opojnih Podbevškovih stihov. Treba bo pač, da o priliki podrobneje spregovorimo o teh stvarih, za danes naj nakratko podamo par smernic, kako morate iz nenavadne oblike izluščiti pravo jedro. Veselilo nas bo, če nam boste s številnimi dopisi povedali, da neki ljudje vendar nimajo prav, če to vrsto poezije zame-tujejo.

Pesnik — zrakoplovec, ki vodi svoje duševno življenje v zračne višave — podaja simbolno svoj dosedanji razvoj in plod tega razvoja. Najprvo je bil kakor čist otrok, ki opazuje samo naravo, kakor je, svečana in lepa. — V jutru njegovega življenja se tedaj pojavijo prve dvigajoče se misli — ptiči, ki od naravine lepote oživljeni zletijo v zrak. — Misli rodijo dvome — temo — a vendar sveti v tej temi zadnja luč — upanje. — Iz dvomov in borb s samim seboj nastane vprašanje: Ali nisem padajoča zvezda in večno proklet, da ne dosežem, kar čutim v sebi? Odgovor: Nisi, ker si spoznal cesarsko cesto, po kateri hodijo izvoljenci v človeštvu! — Življenje mu ponuja svoje sla-

sti in ženska ga hoče ukleniti v njegove spone. — Vendar pa je v njem toliko moči, da se pozemeljskih nagonov osvobodi in prodira naprej kakor brzovlak v noči. — Čuje slavčka in se nasmehne: Jaz — tisti slavček — nekoč nisem tako pel in tako veselo mislil, da konča moje dejanje zmagovita — smrt! — Pesnik je med ljudmi — veliko mesto — opazil, da nima nihče njemu podobnega obraza — njemu enake silne osebnosti. — Zemlja ga še tišči k sebi kakor sokola kletka, toda on hoče ven, nad zemljo. — In tedaj se je odpravil na veliko pot — mnogokrat je še padel, vendar vselej se je iz lastne moči postavil na noge. — In ko je daleč na širokem morju najvišje duhovnosti, se spominja samo še najlepšega, kar mu je dalo življenje — mladosti (daljno dekle) in ostra bol ga obide pri tem spominu (cis na violini). — Toda to je že daleč in njegovo sedanje življenje hodi že med zvezdami. Zadnje slovo nekdanjim ljubicam, prvi pozdrav ljubici, ki ga nekoč povede tje, kjer se razodenejo zadnje skrivnosti, beli ženi — Smrti. —

Toliko v glavnih obrisih. Bralci pa bodo lahko sami našli v vrsticah nešteto pretenkih lepote.

Uredništvo.

NA JEZERAH

Fot. J. KUNAVER

DONNA ELIZA.

Donna Eliza, v Tvojih vrteh maj je razlil svoj smeh ognjeni, in vse drhti in žari in kipi, le Ti, le Ti, donna Eliza, v ta mladi čas si pila jesen, le v Tvojih očeh je ukaz jeklen. Kot da si prelomila z mladostjo in pozabila rdečih vrtov in se opila z mrzlo modrostjo grobov — trde so Tvoje poteze, donna Eliza!

Jaz pa sem bral ta Tvoj trdi ukaz in sem znal, da si sama in iščeš Boga...

Iščeš Boga, a boš našla kip kamenit, trd in zastrt... A Boga, ki ga iščeš, donna Eliza, ni.

Kaj je Bog kot krog, ki oklepa ljudi?

Tvoj je neskončen... A ker v neskončnosti ni periferij, Tvoj Bog ni mogoč...

Kaj je Bog kot plamen vroč, v vseh ljudeh svetel svoj odsvit?

Tvoj je mrzel in skrit...

Glej ta Tvoj vrt, kako v njem kipi rož rdečih kri... Še žare nocoj cvetovi, donna Eliza! Morda samo še nocoj. In jutri po gredah že šla bo smrt...

Ne išči več, donna Eliza, pusti Boga, ki je daleč in trd...

Rož rdečih vrt...

Pij njihov opoj in zatisni oči in pij in pij...

Vase ozri se in v sebi razgrebi, tam Bog je Tvoj!

Ko se otresla si mračnih ječ, boš znala, da ta, do nebes vriskajoč, vseh živih kres Tvoj je Bog plameneč!

Pij, donna Eliza, in ne išči več zaman Boga, ki ga ni...

Še nocoj cvetovi žare, še je čas, vrzi proč svoj temni obraz, izpij ta prešerni njih smeh in radost,

do dna izpij svoj visoki dan,

pij, donna Eliza,

pij, moja mladost!

JOS. SUCHY:

KAČA V VREČI.

Staroindijska pripovedka.

Živel je star brahman, ki je beračil po svetu. Ko si je prihranil tisoč kahiāpanov, jih je dal shraniti pri sosedu brahmanu ter se zopet oddaljil po beraških potih. Medtem pa je prvi porabil izročeni denar. Namesto denarja je dal beraču svojo hčerko za ženo. Ta pa je bila zelo mlada in neutešljivega nagnenja in kaj kmalu se je spetala z drugim mladim brahmanom. Da more nemoteno uživati srečo, se je hotela iznebiti svojega moža. Rekla mu je nekega dne: „Ne morem več delati; dovedi mi sužnjo!“ „S čim jo bom pa plačal?“ ji je odgovoril brahman. „Priberači si denar ter mi jo dovedi!“ — „Dobro, pripravim mi vse potrebno za pot!“ In dala mu je usnjato vrečo, ki jo je napolnila s praženo kašo.

Ko si je brahman izberačil sedemsto kahiāpanov, se je vrnil proti domu, češ, sedaj imam že dovolj za nakup sužnje ali sužnja. Domov grede se je ustavil ob vodi, odprl usnjato vrečo, pojedel nekaj kaše ter šel po vodo, ne da bi bil prej zvezal vreče. Črna kača pa, ki je bivala v drevesni votlini, je zavohala praženo kašo, zlezla v vrečo, se naužila kaše ter tu vkolobarjena zaspala. Brahman se je vrnil, zvezal vrečo ter se oddaljil proti domu.

Na poti skozi gozd pa ga je nagovorilo drevesno božanstvo: „Brahman, če se na potu ustaviš, boš moral umreti; če prideš pa domov, bo morala umreti tvoja že-

na!“ Izrekši te besede je izginilo božanstvo. Ves preplašen je brahman došel do mestnih vrat.

Bil pa je ravno postni dan. Na ulici je pridigoval kraljevi svetnik Bodhisattva-Sēnaka. Ko je brahman videl toliko ljudstva, ki je drvelo k prostoru, kjer je pridigoval Senaka, je vprašal mimoidoče, kam gredo. In povedali so mu, da pridiga danes modri Senaka. Brahman si je tedaj mislil: „Če je moder, kakor pravijo, tedaj me bo pač mogel osvoboditi bojazni.“ In pristopil je k zborovalcem ter, držeč svojo vrečo na ramah, poslušal propoved.

Tedaj pa ga je zapazil Senaka ter si je dejal v mislih: „Vsi me poslušajo radostni in vzhičeni nad mojimi besedami, le oni brahman tam je žalosten in potrtn. Oprostim ga žalosti.“ In ogovoril ga je: „Brahman, jaz sem modri Senaka. Osvobodim te žalosti. Le zaupno se obrni do mene.“

Brahman mu je razodel, kaj mu je medpotoma reklo drevesno božanstvo. Tedaj pa je Senaka zapazil vrečo na brahmanovih ramah in takoj se mu je dozdelo: „Tu notri mora biti kača!“ Predstavil si je v duhu ves dogodek, kako je brahman pustil odprto vrečo, ko je šel zaje-mat vodo, in kako je vanjo zlezla kača, ki bi ga pičila, ko bi posegel v vrečo. „Ta kača,“ si je mislil, „mora biti pogumna in neustrašljiva, zakaj še ne zgane se, čeprav

Vprašal je brahmana: „Ali imaš kašo v vreči, brahman?“ — „Da.“ — „Kje si takrat sedel?“ — „V gozdu pod drevesom.“ — „Ali si zavezal vrečo, ko si šel pit vodo?“ — „Nisem je zvezal.“ — „Pa si vendar, ko si se vrnil, pogledal v vrečo?“ — „Ne, zvezal sem jo, ne da bi pogledal noter.“ — „Brahman, prepričan sem, da je zlezla v vrečo kača, ki jo je privabil vonj pražene kaše. Vzemi vrečo raz ramo, postavi jo sredi zborovalcev na tla, odreži zaveze ter odstopi za par korakov! Potem vzemi palico in udari po njej! In videl boš, kako se pojavi sikajoča kača. Prost pojdeš domov!“

Brahman je vse tako storil, kakor mu je svetoval Senaka. V zahvalo mu je hotel podariti onih sedemsto kahapanov, ki si jih je priberal. Senaka pa je zavrnil darilo ter mu dodal še 300 kahapanov, tako da je vsota znašala sedaj 1000 kahapanov. Nato ga je vprašal: „Kdo te je poslal na beraško pot?“ — „Moja žena.“ — „Ali je žena stara ali mlada?“ — „Mlada je.“ — „Potem pa živi gotovo v prešestvovanju ter te je poslala na pot, da nemoteno uživa naslade. Če ji poveš, da si prinesel 1000 kahapanov, ti jih odvzame ter jih bo darovala svojemu ljubimcu. Svetujem ti, da skriješ denar, preden se vrneš domov.“

Brahman je novce skril pod drevesom ter se zvečer vrnil na dom. Žena je bila ravno v družbi svojega ljubimca. „Žena,“ je zaklical brahman, stoječ pred vratmi. Komaj je slišala njegov glas, je upihnila luč, odprla duri in ko je vstopil brahman, je brž onega porinila skozi vrata, rekoč mu, naj pred vratmi počaka. Stopivša v hišo je najprvo pogledala v vrečo in ker tam ni nič našla, je vprašala: „Kaj si vse priberal, brahman?“ — „1000 ka-

hapanov.“ — „Kje pa jih imaš?“ — „Skril sem jih pod tem in tem drevesom. Jutri greva ponje.“ — Žena pa se je za trenutek odstranila ter vse povedala ljubimcu. Ta si je denar seveda takoj prisvojil, kakor bi ga bil sam skril pod drevesom.

Ko brahman drugega dne ni našel denarja, je šel k Senaki ter mu potožil. Senaka ga je vprašal: „Ali tvoja žena podpira brahmane?“ — „Da, podpira jih.“ — „In podpiraš jih li tudi ti?“ — „Da, tudi jaz.“ Tedaj mu je Senaka izročil denarja za prehrano enega tedna ter dejal: „Pojdi in povabi prvi dan 14 brahmanov, sedem ti in sedem tvoja žena in pogostita jih. Od drugega dne dalje pa povabi vedno enega manj, tako da sta sedmi dan samo še dva brahmana vajina gosta, eden tvoj in eden ženin prijatelj in ko zapaziš, da je oni brahman, ki ga je povabila tvoja žena, stalni hišni gost, mi to povej!“

Brahman je storil tako ter šel potem k modrecu: „Sedaj sem našel brahmana, ki stalno hodi k obedu.“ Bodhisattva si je dal privesti tega brahmana ter mu rekel: „Ali si ti onih 1000 kahapanov, ki so last tega brahmana, vzel izpod drevesa?“ — „Ne, modrec.“ — „Ti gotovo ne veš, da sem jaz modri Senaka. Jaz že napravim, da prineseš denar!“ — Tedaj je oni ustrašen priznal, da je vzel denar. „In kaj si storil z denarjem?“ — „Skril sem ga na isti način.“ Tedaj je modrec vprašal starega brahmana: „Ali hočeš obdržati ženo, ali hočeš vzeti drugo?“ — „Obdržim jo.“ Bodhisattva je tatu prisilil, da je brahmanu izročil kahapane ter ga izročil sodišču, ki ga je pognalo iz mesta. Tudi brahmanovo ženo je pustil kaznovati, brahmanu pa je izkazal mnogo časti ter ga pridržal pri sebi.

JOS. SUCHY:

SVETI KROG.

Na Gangovem obrežju v Benaresu je sedelo več mladih brahmanov, ki so se pripravljali k obredu žrtvovanja. V to svrhu so okoli sebe napravili krog iz kravjih odpadkov. Ta krog ni smelo prekoračiti nič tujega, ker bi bilo žrtvovanje sicer brezuspešno.

Ko je bilo tedaj po dolgem naporu in čakanju že vse pripravljeno in ko so se pojavila že prva znamenja, se je zgodilo, da je žoga, s katero se je v bližini igral sluga belega sahiba, krščana, priletela v sveti krog mladih brahmanov, ki so bili ravno mnenja, da so prišli do zedinjenja z božanstvom.

V sveti jezi so navalili na slugo belega sahiba in bi ga ubili, da ni na njegov obupni klic prihitel sahib, njegov gospodar.

Ko je ta poprašal mlade brahmane, zakaj hočejo ubiti njegovega slugo, so mu odgovorili:

„Po dolgotrajnih naporih žrtvovanja smo bili ravno na tem, da pridemo do zedinjenja z najvišjo svetovno

dušo; pa prileti žoga tvojega sluga v naš sveti krog in ves trud žrtvovanja je bil brezuspešen. Radi tega hočemo tega človeka ubiti.“

Sahib je odgovoril:

„Ali ste prepričani, da je to storil z zlim namenom?“

„Nismo, toda ker je oškodoval naše duše, mora umreti.“

„Ali ne veste, da je prvi pogoj vsake vere usmiljenje?“

„Prvi pogoj vsake vere je pravica do sebe. In to vršimo, če ubijemo tega človeka. Sicer pa, kako moreš govoriti o usmiljenju? Ali ni tvoja vera brez usmiljenja zažigala vse, kar se ji je protivilo?“

„Kolikor se nas samih tiče, smo usmiljeni. Kjer pa žalijo Boga, kaznujemo brez usmiljenja.“

„Ravnotako smo tudi mi usmiljeni, vkolikor se nas samih tiče. Kjer pa kdo škoduje našim dušam, tam kaznujemo brez usmiljenja.“

Ko so se tako prerekali, pride po potu buddhistični menih. Stranki sta se sporazumeli, da naj bo on njih razsodnik. Razložili so mu zadevo, nakar je menih rekel brahmanom:

„Ali poznate ono svetovno dušo, radi katere hočete škodovati drugim bitjem?“

„Ne, sami je ne poznamo, toda rishi nas o tem uče in oni vedo več kot mi.“

Na to se je menih obrnil do belega sahiba, krščana:

„Poznaš ti tistega Boga, radi katerega škodujete drugim bitjem?“

„Ne, sam ga ne poznam, je pa mnogo razsvetljenih mož, ki o njem govorijo in pišejo.“

Po teh vprašanjih se je menih zatopil v premišljevanje. Potem je brahmane ogovoril:

„Dokler onega ne poznate, kar je bilo po vašem mnenju oškodovano, nimate pravice usmrtiti tega človeka.“

In k sahibu:

„Dokler ne poznaš boga, katerega visočanstvo vi kristjani rešujete na grmadah, nimaš pravice, ščititi slugo. Zakaj ti brahmani ne store prav nič drugega kot to, kar ste delali vi kristjani.“

In obema strankama:

„Pustite zadevo toliko časa nerešeno, dokler obe stranki ne spoznate onega, radi česar se prepirate. Čim ste pa spoznali, pridite zopet k meni in razsodil bom zadevo.“

RADIVOJ REHAR:

NA POVRATKU.

Po cesti grem in jedka bol z menoj
in tvoj pogled bolan, očitajoč;
prehitro segla je med naju noč,
prehitro ugasnil solnc razkošnih soj...

Do danes sem še mislil, da zori
njiv najinih bogati, zlati sad;
stotisoč nama je cvetelo nad:
zdaj samo pelin nama še cveti!

KALŠKI GREBEN IN KOČNA S KOMPOTELE

Fot. J. KUNAVER.

DOSTOJEVSKI.

Turgenjev, Tolstoj in Dostojevski so trije veliki mojstri ruskega romana. Gončarov ni manj važen, vendar stoji nekoliko ob strani in ga je treba zato posebej obravnavati.

Turgenjev je v prvi vrsti umetnik; v tem je njegova sila in obenem tudi njegova enostranost. Ob uživanju lepote se vse prelahko pobota z življenjem. Turgenjev gleda bolj globoko v naravno dušo kot pa v človekovo. Manj je psiholog kot Tolstoj in Dostojevski. Kako nenavadna pa sta baš zato njegov čut in razumevanje za življenje vsega svetovja, v katerem tvorijo ljudje samo majčken del! Kako so čiste njegove linije, kako zveni muzikalno njegov jezik! Če to sprijaznjeno poezijo preveč občuduješ, se te lahko dojmi, kakor bi bilo vse življenje samo zato tu, da lahko uživaš njegovo lepoto.

Lev Tolstoj je velikanska, elementarna sila. Pri njem je vsaka ubranost motena; on ne pozna lepovidnega, nemôtnega uživanja; on je življenje v vsem svojem veličastvu, v svoji elementarni polnosti in v svoji divji, toda silni svežosti. Pokazal je naši družbi hrbet, češ:

„Jaz si sipljem pepela na glavo
In bežim iz mestnega šuma slasti.“

Lermontov: Prerok.

Toda nas navadne zemljane, ki nismo nikakršni preroki, nas se dojmi Dostojevo neusmiljeno zanikanje vse v stoletjih ustvarjene kulture ravnotako mrzlo kakor Turgenjeva brezstrastna zamaknjenost... Oba pesnika opazujeta življenje od strani: eden iz svoje tihe umetniške delavnice, drugi pa iz višine svoje pojmovne npravnosti.

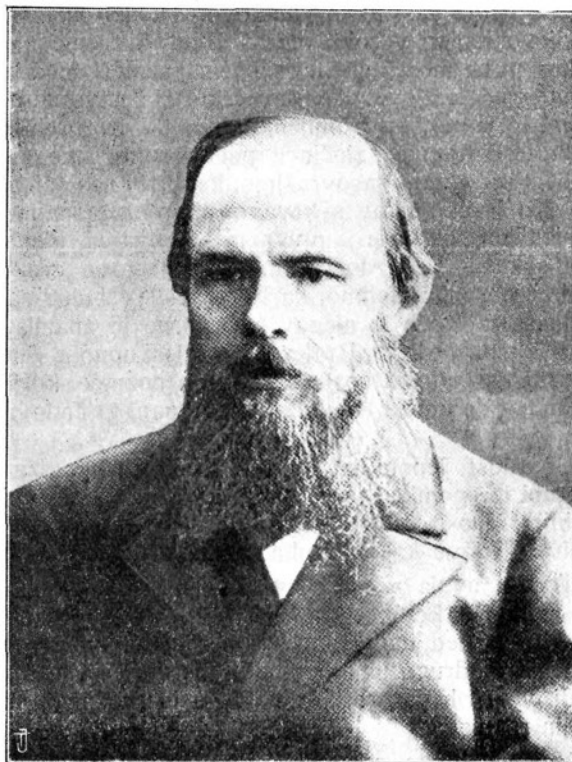
Dostojevski nam je mnogo bližji. On je živel med nami, v našem žalostnem, hladnem mestu; ni se prestrašil zamotanosti modernega življenja in njegovih nerešenih vprašanj, ni bežal pred našimi bolečinami, pred boleznijo našega časa. Ljubil nas je preprosto kakor prijatelj, kakor nam enak človek — ne v poetični daljavi kakor Turgenjev in ne s pridigarjevo visokostjo kakor Lev Tolstoj. Naš je v vseh svojih mislih in v vseh svojih bolestih. Pil je z nami vred iz iste kupe, kakor mi zastrupljen, bolan in velik.

Tolstoj vse preveč prezira „zgnito“ omikano družbo, njemu se preveč studijo slabosti grešnih ljudi. Odbija nas in nas prestraši s svojim preziranjem, s svojo surovo sodbo o stvareh, ki bodo ljudem vedno ostale svete. Dostojevski nam pa je včasih bližji kot ljudje, s katerimi živimo in ki jih ljubimo — bližji kot naši sorodniki in prijatelji. Naš tovariš je v bolesi, naš tovariš v dobrem in slabem; nič pa ne spravi ljudi tako blizu skupaj kakor skupne slabosti. Pozna naše najskrivnejše misli, najbolj zločinske utripe naših src. Če ga bereš, se včasih ustrašiš njegove vsevednosti, tega globokega poseganja v tujo vest. Pri njem srečamo naše lastne, skrivne misli, ki jih ne bi priznali ne samo nobenemu prijatelju, temveč nikdar niti samim sebi.

In če nam tak človek, ki pozna naše srce prav do dna, vendarle daje odvezo, če nam reče: „Verujte v dobro, v Boga in v sebe same“ — potem je to več kot samo

estetski užitek; več kot visoka pridiga nam neznanega proroka.

Dostojevski nima ubranosti klasične stavbenosti, te dediščine Puškinove lepote, ki tako odlikuje pisatelja „Očetov in sinov“. Njemu tudi manjka elementarna moč in Tolstojsko neposredno razmerje do narave. Mož je, ki neposredno prihaja iz življenja, kjer je baš trpel in jok. Solze v njegovih očeh še niso posušene, čutiš jih še v njegovem glasu; njegova roka še drgeče od razburjenja. Dostojevskijevih knjig ni moči brati: treba jih je doživeti, jih pretrpeti, da jih pojmiš. In potem jih ne pozabiš nikoli.

F. M. DOSTOJEVSKI

Dostojevski se poslužuje prav posebnega umetnega načina, da uvede bralca v dramo. Opisuje na široko najtanjše, komaj opazne psihološke prehode občutja svojih junakov. Na primer: Razkolnikov kmalu po zločinu, še od nikogar osumljen, stoji v policijski pisarni pred sodnikom. Pisatelj slika po vrsti vse junakove notranje občutke. Ko stopi v policijski urad, ga je grozno strah, da bi v njem sumili zločinca in da je morda zločin že razkrit; pozneje, ko zve, da ni proti njemu nikakega suma, se njegova nervozna napetost spremeni v veselje; čuti se olajšanega in odtod prihaja njegova odkritosrčnost, njegova klepetavost in želja, da bi delil to veselje s komerkoli, celo z revirnimi nadzorniki. Toda ta vesela razvnetost ne traja dolgo. Razkolnikova objame spet njegovo normalno občutje — mračno sovraštvo in nezaupljiva zagriženost. Zamisli se v svojo veselo razvnetost, ki jo je ravno kar občutil, in zazdi se mu neumna in ponižujoča. „Se-

dajle, če bi bila soba polna, ne revirnih nadzornikov, temveč njegovih najboljših prijateljev, ne bi imel zanje niti ene same človeške besede, tako prazno je naenkrat postalo njegovo srce.“ Čuti, da ne more biti nikdar več proti nikomur odkrit, ker je zločinec. In v tem trenutku „se je naenkrat njegovi duši razkrilo temno čustvo mučne in brezkončne osamelosti“.

Če je bralec, kdorsibodi, v resnici doživel samo eno takšnih brezštevilnih sprememb občutja, tedaj se mora brezpogojno domisliti dotičnega hipa iz svojega življenja in ga iznova doživeti — to pa je baš ono, kar hoče pisatelj doseči: tudi prihodnji hip se bo bralec zdel ne kot slikanje pesnika, temveč kot njegov osebni občutek — kajti novo občutje je samo nujna, psihološka posledica predidóčega itd. Dostojevski je že zgrabil bralčevo dušo in je ne izpusti preje, dokler je ni potegnil v globino junakovega občutja, kakor potegne vase vodni vrtnec bilko. Osebnost bralčeva se polagoma spoji v eno z junakovo osebnostjo, njegova zavest se zlije v eno z zavestjo, njegova strast s strastjo junakovo. Dokler imaš Dostojevskijevo knjigo v roki, moraš živeti življenje njegovih junakov in ne moreš uiti tej sili. Vsaka meja med izumitvijo in resnico izgine. To je več kot sočustvovanje z junakom, to je popolno stopljenje žnjim. — Ko preiskovalni sodnik Purfirij noče zločincu podati roke, smo globoko ogorčeni in ga zato zasovražimo, kakor bi nas same sumničil. Ko Razkolnikov s krvavo sekiro teče navzdol po stopnicah in se skriva v praznem stanovanju, kjer delajo sobni slikarji, tedaj doživljamo vso njegovo grozoto in si kakor obsedeni želimo, da bi se rešil, da uide zakoniti kazni, da ga Koch in njegov tovariš ne bi opazila in da ostane zločin prikrit. Bralec napravi skupno z junakom zločinski „psihološki poskus“; in celo pozneje, ko je prebral knjigo do konca, še dolgo upliva nanj ta čudoviti pritisk.

Ubranost, lepota in poezija, vse to lahko izgine in se izgubi iz spomina, toda „zločinski poskus duše“ je nepozabljiv. Dostojevski ostavlja v duši ravnotako neizbrisljive sledove kakor vsaka resnično doživljena bolešt.

To, da uvaja v junakovo življenje, to, da natančno slika najtanjšje, komaj opazne prehode njegovega občutja, to je eno izmed najvažnejših umetnostnih sredstev Dostojevskega; drugo umetnostno sredstvo je v sestavi nasprotij, v ostrih nasprotjih ginljivega in groznega, mističnega in realnega.

Marmeladov pred smrtjo, že skoro brez zavesti, ogleduje svoje uboge otroke. „Njegove oči so obvisle na mali Lidočki (njegovi ljubljenci), ki gleda nanj z začudenimi, široko odprtimi očmi. — Oh, oh — je pokazoval poln nemira nanjo. Hotel je nekaj reči. — Kaj pa je? — zakliče Katarina Ivanovna. — Bosa! Bosa! — je mrmral in je kazal z zmedenim pogledom na nage otrokove nožice.“ — „Na pragu se prikaže duhovnik, star mož, z zakramenti. Vsi so stopili nazaj. Spoved ni dolgo trajala.“ Katarina Ivanovna je z otroci pokleknila. Molila je. „V tem hipu se je skozi množico tiho in boječe pririlo mlado dekle; njena pojava v tej sobi, sredi revščine in teh cunj, ob smrti in obupu, je bila groteskna. Bila je tudi vsa v cunjah; njena obleka je bila tiste vrste, ki je poceni, toda počestno okrašena, spretno in umno za nje posebni namen, ta namen podčrtujoč z neko močno vsiljivostjo...“ Sonja, Marmeladova hči, je nosila „svileno, barvasto, iz četrte roke kupljeno in za ta kraj neprimerno obleko, z dolgo in smešno vlečko, svetle škorenjčke in smešen okrogli slamnik z živordečim peresom.“ Po tem opisu se pisatelj spet povrne k umirajočemu in oriše prizor spovedi.

Ravno tako pogosto je najti v Dostojevskijevih romanih nasprotje med mističnim in realnim. Ozke ulice v bližini trga za mrvo; poletni Petrograd s svojih prahom in smradom; policijski urad z revirnimi nadzorniki; revščina, pokvarjenost, siva vsakdanost velikega mesta, vse, kar vsak dan vidimo — vse to včasih pri njem učinkuje liki prikaznim v sanjah. Pisatelj čuti vso mračnost, skrivnostnost in usodepolnost, ki je skrita v globini vsakdanjosti. S kopičenjem teh malenkostnih vsakdanjosti slučajnosti uvaja v svojo pripoved tragični element, t. j. usodo.

Predno Razkolnikov sklene zločin, postane slučajno priča nekega pogovora dveh njemu popolnoma neznanih oseb ob igri na biljard, v neki gostilni; govorita o stari oderuhinji, pozneje njegovi žrtvi; ves načrt umora, vsi npravstveni motivi in se mu v tem hipu rodijo, kakor od usode napeljeni. Čisto neznamen slučaj odločilno učinkuje na sklep Razkolnikova. Ko se nekoč truden in poln muk vrača domov, napravi prav nepotrebno velik ovinek in pride nepričakovano na trg za mrvo, kjer prisluškuje razgovoru nekega prekupca z Lisaveto, sestro one starke: prekupec naroči Lisaveti, naj pride v kupčijski zadevi k njemu, „jutri takole okrog sedmih.“ Torej bo stara sama ostala doma. „Čutil je v vsem svojem bitju, da nima niti več svobode presojeti niti več svobodne volje,“ da je umor končno nepreklicno sklenjen. Torej zopet usodepoln slučaj! V svoji sobi baš prireja zadnje priprave in pritrdi sekiro na zanko, ki jo je všil v podlogo svoje suknje. Ravno v tem trenutku nekdo naenkrat na dvorišču zavpije: „Ura kaže že skoro sedem!“ „Že skoro sedem, o moj Bog!“ in plane na ulico. Pisatelj celo sam kar pove: „Razkolnikov je v zadnjem času postal praznoveren... In pozneje je bil vedno nagnjen k temu, videti v vsej tej zadevi, da je nekam usojeno, neko skrivnostno odločbo, kakortudi da je videl eksistenco nekih uplivov in slučajev.“

Usodepolni slučajji ga vlečejo v zločin, „kakor bi bil s konci svoje suknje prišel med kolo nekega stroja in bi ga samega potegnili vase.“

Veliki realist in obenem veliki mistik Dostojevski sluti, kako iluzorična in kako polna strahov je vsa realnost: zanj je življenje samo neka odeja, pod katero se skriva ono nerazumljivo, kar bo človeštvu vedno ostalo nepristopno. Kakor namenoma zabrisuje mejo med sanjami in resnico. Mnogo oseb, ki pozneje povsem resnično in živo delujejo, se prikaže najprvo kakor v neki megli, kakor podobe iz sanj: n. pr. nepoznani meščan, ki Razkolnikovu na cesti zakliče „morilec“. Drugega dne se mu zdi ta meščan, kakor da je bil le prikazen njegovih možgan, halucinacija. Toda pozneje se preobrazi spet v resnično osebnost. Isto se zgodi ob prvem nastopu Svidrigajlova... Ta napol fantastična oseba, ki se pozneje razvija kot popolnoma realna, se pojavi iz neke boleštno sanje Razkolnikova, ki ravnotako malo veruje v njegovo resnično bitnost kakor v resnično eksistenco onega zagonetnega meščana. Svojega prijatelja, študenta Razumikina, vprašuje o Svidrigajlovu: „Ali si ga videl? Si ga li natanko videl?“ — „Seveda, natanko se ga spominjam; med tisočimi bi ga spoznal, imam dober spomin za obraze.“ — „Hm... to je še dobro,“ je mrmral Razkolnikov. „Sicer, veš... mislim sem, da se mi je včasih zazdelo, kakor bi bila le moja domišljija... Kakor bi bil resnično nor in kakor bi bil videl le neko prikazen.“

Radi teh posebnih svojstev imajo Dostojevskijeve podobe, kljub običajnosti in vsakdanjosti miljeja, teman, mračen a obenem nenavadno privlačen kolorit: vse se prikazuje kakor o svetlobi nevihte. V najbolj navadnih

malenkostih vsakdanjega življenja se pri tej luči prikazujejo takšne globine, takšni misteriji, ki bi jih ne bili nikdar pričakovali.

Pristni antični patos Dostojevskega sloni ne samo na tej veliki ulogi, ki jo igra usoda v njegovih delih, temveč tudi na splošno izvedeni enotnosti časa, enako kakor v antičnem smislu. V dobi enega dneva, včasih tudi nekaterih ur, nakopiči cele mase dogodkov in katastrof. Dostojevskijev roman ni miren, polagoma se razvijajoč ep, temveč nakopičenost samih petih dejanj raznih tragedij. Pri njem ne najdeš počasnega razvoja: vse se vrši skoro trenutkoma — vse stremi nevzdržno in strastno proti enemu cilju — koncu.

Ta hitrost dejanja, to prevladovanje dramatičnega elementa je tudi vzrok temu, da najdeš pri Dostojevskem veliko manj detajlov, ki bi mogli služiti proučevanju kulturnega okoliša, kakor to vidiš pri mirnejših epskih pesnikih, kakor so Cervantes in Gončarov.

Veliko lažje bi rekonstruiral zunanjo kulturo, milje in vsakdanje občutje Španca po „Don Kišot-u“ in ono Rusa v petdesetih letih po „Oblomovu“ kot pa Petrograd v šestdesetih letih po „Razkolnikov-u“.

Posebno omembe vredne so še Dostojevskijeve mestne slike. Riše jih površno, v bežnih črtah in ne nariše slike, temveč samo občutje. Včasih se mu posreči, v malo besedah, da pričara s presenetljivo jasnostjo razpoloženje velikega mesta, samo če omeni soparno ozračje, vonj po ometu, po apnu, po oblancih in prahu, ali da omeni značilni poletni duh, ki ga pozna vsak Petrograjčan. Tudi brez vsakega opisa zaslutiš v vsakem prizoru v romanu, da je Petrograd torišče.

Le sem in tja zariše pisatelj par hitrih črt, da določi pokrajino in da jo potisne v ospredje: „Na nebu ni bilo niti enega oblaka, voda je bila skoro modra, kar se tako redko opazi na Nevi. Kupola stolnice je takorekoč žarela in v čistem zraku si mogel jasno opaziti vsak okra-

sek... Neka nepojmljiva mrzlota mu je vedno vela nasproti od te čudovite panorame; ta krasna podoba je bila zanj polna nekega tihega in votlo donečega duha.“

Evo, tu drug motiv: „Jaz ljubim (to), če pojo po melodiji lajne ob mrzlem, temnem in mokrotnem jesenskem večeru, vsekakor ob mokrotnem, ko imajo vsi mimoidoči zelenkastoblede in bolne obraze, ali še bolje, če ni vetra in moker sneg navpično pada in plinove svetiljke se svetijo skozi...“ Ob veselih poletnih večerih se loti tega prozaičnega in neprijaznega mesta nekaka ganjenost, neka tiha in mila zatopljenost; nekega takega večera je Razkolnikov zrl „na zadnji rožnati odsev zahajajočega solnca, na vrsto hiš, ki so se ob nastopajočem mraku temno zarisale v ospredje, je zrl na daleč oddaljeno malo okence neke mansarde na levem obrežju, ki se je ožarjeno po zadnjem solnčnem traku svetilo kakor v žaru plamena, in pa na temno vodo v kanalu.“

V Dostojevskijevih opisih so včasih skriti čudapolni umetniški detajli. Ko je n. pr. Razkolnikov stopil v stanovanje, v katerem je izvršil umor, je veliki okrogli, bakrenordeči mesec gledal skozi steklo okna. „Ta tihota prihaja od meseca,“ si je mislil Razkolnikov. Dostojevski je poznal poezijo velikega mesta. V njega ropotu je videl isto lepoto in isto skrivnost, ki jo drugi pesniki dobe v šumenju oceana. Drugi bežijo pred ljudmi v gozd ali k morju; on pa samotni tava po ulicah velikega mesta. Oni strme v svojih vprašanjih proti zvezdnatemu nebu; on pa gleda zamišljeno v petrograjsko jesensko meglo, v kateri se svetlikajo neštevilne luči. V gozdovih, na bregovih oceana, pod milim nebom pač lahko vsakdo občuti najglobljo skrivnost narave, toda nihče še ni doslej tako globoko kakor Dostojevski občutil najglobljo skrivnost človeškega življenja v dolgočasnih, prozaičnih mestih. On je prvi pokazal, da ni poezija mesta nič manj velika in tajinstvena kakor poezija gozda, oceana in zvezdnatega neba.

PAVEL KUNAVER:

ZIMA.

Nesrečne severne dežele! Mesece dolgo pogrešajo toplih solčnih žarkov, kajti še takrat, kadar posije sonce izza sivih megel, se nam smeje mrzlo in pomilovalno. Ljudje pa se tišče k peči in si kvarijo pljuča v zakajenih sobah doma ali v kavarnah ali žde cele popoldneve v gostilnah in čakajo pomladi. Tako napravijo eno četrtno svojega življenja — po nepotrebnem.

Iz najsevernejših delov Evrope, kjer traja zima malone pol leta, je zavel drug duh, ki nas je naučil tudi zimo izrabiti v naše veselje in korist in to brez ozira na starost in stan.

S svojimi sneženimi poljanami, kristalnimi gorami in tihimi gozdovi nam nudi zima toliko krasote in s svojim izredno čistim zrakom toliko zdravja, da jo moderen človek visoko ceni — pri nas, žal, še premalo, in zimski šport se prepušča večinoma le mladini, ki bi morala pričati s svojimi rdečimi lici, ko se vrača s sankališč in smučskih strmin, bledoličnim odrastlim, kam naj se zatečejo tudi pozimi iskat razvedrila in zdravja.

Naša Slovenija ima povsod mnogo krasnih naravnih zimskih športnih prostorov, ki le še preveč samevajo.

Gorenjska pa nudi tudi razvajenim športnikom prekrasne kraje, bodisi za drsanje, sankanje, smučkanje ali nizko in visoko turistiko.

Izmed navedenih športnih panog je pač najrazširjenejše sankanje, k nudi na klancih v zadnji vasi in prvovrstnih umetnih sankališčih veliko veselja. Najlepše pa je smučkanje, ki odpre športniku vse globoko zasnežene gorske pokrajine in ga povede iz meglenih dolin v jasne zimske višave, katere so pozimi tako divne, da jih je zaman opisovati. Kdor pa jih je obiskal na smučeh, se vrne v dolinski dom bogato plačan z lepoto, zdravjem in bo znal ceniti zdravo našo naravo in zaničevati tatice ljudskega zdravja, ki se imenujejo kavarne, gostilne i. t. d. Kadar pa zmrzne sneg, tedaj nastopi čas za planinca, ki se mu bodo gore pozimi ravnotako priljubile kakor poleti! Nikdo naj se ne izgovarja, da je vse to predrago, če pomislimo, da je lani samo prebivalstvo Slovenije žrtvovalo za strašnega človeškega sovražnika, za alkohol, 2 milijardi! Zato raje denar za športno opravo in ven, ven v svobodno naravo, pa naj bo to v vročem poletju ali v mirni, mrzli zimi!

Športni klub „Svoboda“ v Mariboru.

Kakor v Ljubljani in pri podružnicah v Sloveniji so ustanovili pri mariborski razen drugih kulturnih odsekov tudi športni klub, katerega sliko danes prinašamo. Ustanovil se je spomladi l. 1921. in že po prvih javnih nastopih, pri katerih se je boril s starejšimi preizkušenimi meščanskimi klubi, je dosegel po požrtvovalnem igranju dokaj lepe uspehe. Klub, ki sestoji povsem iz delavcev in zavzema v Mariboru, kjer šovinistično navdahnjeni mladiči precej radi istovetijo šport z narodnostnim vprašanjem in odkrito in prikrito dele klube v nemške in slovenske, zavzema torej popolnoma jasno mednarodno delavsko stališče. Klub ne loči poštenih delavcev — pristašev in članov po narodnosti in po sličnih načelih, temveč

enega v Št. Lovrencu. Poudarja velike zasluge prof. Hladkyja, ki je stvoril iz pevskih analfabetov lep, dobro izšolan pevski zbor. Omenja, da so na naših koncertih iz prijaznosti sodelovale moči kakor prof. Kubiček, solist na čelu, in njegov orkerster, dalje pevci g. Rumpel, g. Mario Šimenc, virtuozi na gosli ga. Pelikan-Brandl-ova in končno gdč. Kačerova, umetnica na klavirju. Z recitacijami je nastopil parkrat sodrug Iv. Favai. Razven koncertnih priredb, so se vršile v poletju nekatere veselice, izlet v Št. Lovrenc in v Strnišče. — Športni klub je nastopil v več tekmah in si je kljub svoji mladosti pridobil lep ugled. — Pevski odsek, obsegajoč 25—30 pevcev, je imel za koncerte in druge nastope 2—4 vaje na teden. — Tamburaški odsek pridno deluje pod vodstvom vrlega sodruga Premužaka in nam pomaga s svojo dobro igro pri domačih prireditvah, kakor so n. pr. bile božičnica i. dr. — V okvirju Svobode se vrši tudi kurz za sloven-

ŠPORTNI KLUB „SVOBODA“ V MARIBORU

delo z odkritim obrazom za prosep delav. športa, kakor delajo to v drugih državah. Igral je letošnje jesenske prvenstvene tekme s športnim klubom „Ptuj“ z uspehom 4:0, s „Korotanom“, kot enako starim moštvom z izidom 3:0, s klubom „S. V. Rapid“, ki je veljal zadnje leto kot najmočnejše moštvo v Mariboru, je podlegel z malenkostnim izidom 2:3, a še to zmago si je „Rapid“ nad „Svobodo“ pridobil s tremi enajstmetrovkami. Nadalje se je boril za prvenstvo z zelo močnim „Mariborom“, katere mu so s sličnimi uspehi podlegli vsi mariborski klubi, in se častno odrezal. Izid je bil 0:5 (0:3). Ker je v Mariboru samo ta delavski klub, je pričakovati, da se proletarski sinovi, ki se po večini nahajajo pri meščanskih klubih, vrnejo med vrste delavskega športa in ga s tem dvignejo do najvišje višine. — K.

Občni zbor podružnice „Svoboda“ v Mariboru. Zborovanje otvori sodrug Tanc, pozdravi navzoče člane, zlasti zastopnike raznih odsekov in delegate Sloge, ki so bili posebej povabljeni.

V kratkih črtah oriše delovanje Svobode v preteklem letu, ki je bilo zelo živahno; uprizorila je pet koncertov,

ščino, precej dobro obiskan, z dvema urama na teden. Žal, da nam za vse to delovanje v Ljudskem domu dostikrat manjka prostora. — Poročilo blagajnika Selenika, ki izkazuje majhen proficit, se odobri. Podpredsednik Iv. Favai se je bavil z vprašanjem duševnega razvoja, v kolikor ga goji Svoboda. Poudarja, da si je naša podružnica velik ugled, ki pa je bolj zunanje kakovosti; treba je torej poglobiti izobrazbo z razširjevanjem knjig, zlasti iz novejšega domačega slovstva; treba bo urediti dobro knjižnico in bralnico. Ker nam mestno gledališče nudi dosti delavskih predstav, ki so precej dobro obiskane, zato poziva, naj se pridno obiskujejo zlasti socialne drame, Cankarjeve in druge. Nato so sledila poročila posameznih odsekov. Sodruga Jelen poroča o pevskem odseku in njegovem delovanju. Rednih izvršujočih članov je 25—30, za veliko delavsko mesto, kakor je Maribor, dosti prejemajhno. — Sodruga Ošlak poroča o športnem odseku, o nogometnih tekmah, o novem igrišču i. dr. Upa, da se bo odsek še lepo razvil v prosep proletarske mladine. — V debato, ki se je razvila o predstojajočih poročilih so posegli sodrug Slanovec in z lepim govorom sodrug Pete-

jan, ki je poudarjal, da je treba vztrajnega dela, da dosežemo svoj končni cilj — duševno in fizično pripravljenost našega proletariata. — Nato so se izvršile volitve novega odbora. Novi odbor tvorijo: Predsednik Jelen Adolf, del. juž. žel.; podpredsednik Tratnik Franc, del. juž. žel.; tajnik Favai Ivan, prof.; namestnik Podobnik Franc, žel.; blagajnik Selinšek J., strojnik; namestnik Staudinger J., usnar. del.; odborniki V. Grčar, R. Golouh, Kristina Dvořakova, I. Petejan, T. Krištofova, Flais, Premužak, Bošnjak; pregledniki Kmet Fr., Dvořak H., Tomc Miroslav. Na podlagi potrditve preglednikov, ki so našli blagajniško knjigo v redu, je zbor dal staršemu odboru absolutorij. Nato je nastopil novi predsednik sodrug Jelen in podal kratek načrt o bodočem delovanju ter prešel k slučajnostim. Dal je besedo sodrugu Bošnjaku, bivšemu članu Sloge, ki namerava ustanoviti telovadni odsek. Radi spora, ki je nastal med njim in predsednikom Sloge s. Vidovičem, se da tudi temu in sodr. Schreinerju besedo. Sodruga Favai pozivlja, da se to vprašanje reši, čim se ustanove podzveze, ki bodo tudi uredile vprašanje telovadnih odsekov. S tem se obe sporni stranki zadovoljita. — Zato predsednik zaključi občni zbor in poziva, da mu vsi, vsak po svojih močeh, pomagajo v prosep delavske izobrazbe.

Ustanovitev podružnice „Svoboda“ v Št. Pavlu pri Preboldu. Podružnica v Št. Pavlu pri Preboldu se je ustanovila 5. februarja 1922. Na ustanovnem občnem zboru je bil izvoljen sledeči odbor: Predsednik Srečko Pečar; podpredsednik M. Kovačeva; tajnik Martin Bezjak; blagajničarka Minka Breznikarjeva; namestnik Ivan Blaznik; odborniki Fran Kač, Viktor Rozehnat, Mici Koželj; nadzorniki Fran Vidmar, Anica Prevorškova. — Osnovni se je pri podružnici tudi dramatični odsek pod vodstvom F. Roša, pevski odsek pod vodstvom S. Pečarja in godbeni odsek pod vodstvom M. Bezjaka.

Cankarjeva proslava. Ob tretji obletnici telesne smrti velikega jugoslovanskega pisatelja Ivana Cankarja je slovensko delavstvo zelo dostojno proslavilo njegov spomin. Splošna delavska izobraževalna zveza „Svoboda“ je priredila po Sloveniji predavanja o Cankarjevem duševnem življenju, ki so bila v nekaterih krajih spojena z uprizoritvijo njegovih iger. In sicer so se vršile proslave v Šoštanju, Zagorju, Strnišču, Ptuj, Radečah, Prevaljah, Črni, Mežici, Guštanju, Sv. Lovrencu na Pohorju, Jesenicah, Trziču, Trbovljah, Ljubljani, Vrhniki, Celju, Hrastniku, Mariboru in Zabukovci. Pri teh proslavah so predavali: A. Podbevšek, Angelo Cerkenik, Zv. Bernot, I. Favai, R. Golouh, A. Lajovic, F. Gogola. Dramatični odseki „Svobode“ so uprizorili Cankarjeve igre: na Jesenicah „Za narodov blagor“; v Trziču „Kralj na Betajnovi“; v Trbovljah „Kralj na Betajnovi“. — Za postavitev Cankarjevega spomenika v Ljubljani se je ob proslavi nabralo sledeče zneske: v Ljubljani K 152.—, v Trziču K 600.—, v Trbovljah K 500.—, v Črni na Koroškem K 620.—. Skupaj K 1872.—.

KNJIŽEVNOST

Henri Barbusse: Ogenj (Le Feu), prevod Antona Debeljaka. Izdala Tiskovna zadruga; cena Din 18.

Roman francoskega pisatelja Barbusse-a, ki je preveden skoraj na vse svetovne jezike in je dosegel v vseh ozirih prvenstvo, smo dobili končno tudi Slovenci v Debeljakovem prevodu. Barbusse, ki je sam preživel daljšo dobo na fronti in sicer deloma v prvi liniji, deloma pa v

rezervi kot bojevnik in delavec, opisuje svoje in svojih sodrugov frontno življenje z verjetnostjo, ki je naravnost nedosegljiva. Človeku, ki ni bil sam na fronti, ki ni trpel sam vseh tistih nepopisljivih muk kakor pisatelj in milijoni njegovih sotrpinov, ki so krvaveli in umirali zaradi udobnosti in muh desetorice brezsrčnih evropskih blaznežev — bogov, temu človeku se bo zdelo vse to pretirano, mogoče celo namenoma zlagano; toda vsem tistim, ki so sami doživeli vsaj krajšo dobo na fronti, ki so se udeležili vsaj enega naskoka ali umika — in mnogo je takih! — vsem tistim je jasno, da ni še nikdo do danes tako resnično in tako brez vsake olupšave zaznamoval vsako vejico in piko duševnega in telesnega življenja njih, ki so se plazili brezumno in brezdušno, brez zmisla in cilja, vedno nanovo gubeč se v labirintih zemlje, kakor umazani črvi po rovih, v blatu, v smradu, preko krvi in razmesarjenih človeških teles, gnijočih že tedne, mesece, v mrazu, snegu, dežju, črvi, do blaznosti izmučeni. Vsi ti poslednji vedo, da je Barbusse hodil nalik živemu fotografskemu aparatu po strelskih jarkih, zaznamujoč vsak krik, vsak korak, vsako boleost in neizmernost vojne groze, poglobljajoč se v njihovo življenje in njihove mozgo-ve kakor silna boleost, oni vedo pa tudi to, da gorja, ki so ga doživeli, ni vsega popisal on, pa ga tudi ne bo do konca nikdo, ker človeškemu umu in njegovim duševnim silam je stavljena meja — a vojno gorje je brezmejno in zmožnost, doživljati ga, je v človeku brezmejna, nadčloveška, božanska!

Vojna, to ni pesem „zmagovalcev“, to ni pesem procesije vseh tistih, ki so se „izmazali“ in — na čelu jim godbe, fanfare in zastave — korakajo po vseh mestih sveta — vojna je uš, je blato, je z eno besedo najpopolnejše utelešenje najvišje nenravnosti! To je obsodba vseh vojnih krivcev — in ti so istotako doma v Franciji in v Nemčiji — vseh vojnih krivcev od najvišjega do najnižjega, je obsodba današnjega, po vseh cerkvah do skrajnih možnosti onečaščenega — boga! In resnično: ne smelo bi biti socialista, ki bi te knjige vsaj enkrat ne prebral — prav posebno pa bi ne smelo biti nobenega „bojevnika“, ki bi, beroč to knjigo, v sebi ne poživel ponovno vseh grozot in vsega gorja, ki ga je sam preživel, videl in sam občutil. Kajti nič ni lažjega, kot pozabiti na frontno življenje danes, ko je ozračje še popolnoma okuženo od vojne nenravnosti.

Prevod je v splošnem dober in odgovarja vsebini romana. Ne morem pa tega reči o opremi knjige, ki bi pač bila dobra za kakega „Morskega roparja“, ne pa za „Ogenj“. Slika od S. Š. me spominja na neko sliko iz dobe Radeckega: „Radecki gleda z daljnogledom na potek bitke.“ Gospodom, ki imajo skrbeti za izdajo knjig, bi pač priporočali, naj bi gledali še na kaj drugega, ne samo na dobiček!

A. C.

Alojz Kraigher: **Umetnikova trilogija.** Ivanu Cankarju v spomin. Samozaložba. — Natisnila Učiteljska tiskarna. — Cena za broširan izvod 15.— Din, za vezan 20.— Din. Naroča se pri vseh knjigarnah ali pri založbi „Trilogije“ v Ljubljani, Na stolbi 4.

Silve Miličič: **Knjiga Večnosti.** Filigrani. (Cirilica). Izdala in založila knjigarna Gece Kona. Beograd 1922. Cena ?

„Socialna misel“. Štev. 1. in 2. Mesečnik za vse panoge socialnega in kulturnega življenja. Urejata A. Gosar in F. Terseglav. Tisk Jugoslovanske tiskarne. Celoletna naročnina 25.— Din.

Kuhanje je izmed vseh domačih opravil gotovo najvažnejše za vsakdanje življenje. Raditega bomo v vsaki številki priobčili nekaj navodil, kako se napravijo posamezna jedila. Navodila nam je prepustila v objavo članica „Svobode“, ki je v Ljubljani obiskovala trimesečni večerni kuhinjski tečaj, pri katerem so bila praktično uporabljena priobčena navodila. Posamezna navodila (recepti) so preračunana za šest oseb pri popolnem obedu, izvzemši nekatere močnate jedi.

1. Navadna goveja juha.

Čas naprave: dve in pol ure. — 2 litra vode, 2 dkg soli, 3 dkg govejih jeter, pol korenine korenja, $\frac{1}{4}$ peteršilja, $\frac{1}{8}$ zelene, 2 dkg čebule, $\frac{3}{4}$ govejega mesa s priklado.

Osnaži juhin pridevek, razpolovi debelejšje korenine, zveži razno zelenjad (peteršilj, zeleno, lahko tudi por ali luk), kosti umij in razsekaj, jetra pa razreži na majhne kocke ter pristavi vse to v mrzli, neslani vodi.

Meso umij, ali še bolje, kar obriši s platnenim, v vroči vodi zmočenim prtičem, potem ga potolci in deni na krožnik. Ko voda zavre, jo osoli, prideni še meso ter pusti, da enkrat dobro zavre. Potem pa potegni lonec h kraju štedilnika ter pusti juho počasi vreti še 2—3 ure, nato juho precedi.

2. Zdrobova juha.

Čas naprave: dve in pol do tri ure. $2\frac{1}{2}$ litra navadne goveje juhe, 7 dkg zdroba.

Zakuhaj zdrob v ocejeno vrelo juho ter pusti deset minut vreti.

3. Goveje meso.

Napravi navadno govejo juho. Ko je meso kuhano, ga vzemi iz juhe, zreži na lepe enake kosce — reži pa počez (nasprotno legi mišičja) — potem zloži kosce mesa lepo na krožnik, jih malo osoli in polij z juho.

4. Praženi krompir.

Čas naprave: $1\frac{1}{4}$ ure. — 1 kg krompirja, 6 dkg masti, sol.

Operi krompir in ga pristavi v mrzli neslani vodi. Ko je skuhan, ga olup, zreži na liste, osoli in praži v razbehljeni masti, da malo zarumeni.

5. Narastek iz jajčne pene.

Čas naprave: 1 uro. — 15 dkg sladkorja, 2 beljaka, 15 dkg marmelade, 5 beljakov, 5 dkg mandeljev, surovo maslo za skledo.

Mešaj stolčen sladkor z beljaki in marmelado tako dolgo, da dobiš gosto tvarino, ki ji primešaj še sneg iz beljakov. To tvarino deni v s surovim maslom namazano skledo za narastke ter jo okraši po vrhu s podolgovato zrezanimi mandelji in peci 10—15 minut v pečici pri srednji vročini.

Opombe k juhi.

Juho napravimo, če skuhamo v slani vodi kako živilo, na primer: meso, oziroma kosti, korenine ali kaj drugega. Mesno juho napravimo, če skuhamo meso, kosti ali kako mesno nadomestilo, n. pr. Magijeve kocke, v slani vodi. Kadar opražimo kosti in korenine v masti, da zarumene, tedaj dobimo temnejšo rjavo juho. Če pa damo kosti in korenine kar v vodo, dobimo bolj svetlo juho, navadno govejo juho. Kadar pa za juho ne uporabimo mesa, kosti ali mesnega nadomestila, tedaj je to postna juha.

Če hočemo dobiti dobro juho a slabše meso, tedaj pristavimo meso v mrzlo, neslano vodo. Ako hočemo dobiti dobro

meso a slabšo juho, tedaj ga pristavimo v soljeno, vrelo vodo. Če pa hočemo dobiti srednje dobro juho in srednje dobro meso, tedaj pa pristavimo meso v mlačno, soljeno vodo.

Opombe h krompirju.

Krompir pristavimo v mrzlo vodo, da se bolj enakomerno skuha. Pražiti pomeni, kako živilo v vroči masti zarumeniti.

Opombe k narastku.

Narastek je vedno rahla tvarina, ki se peče in servira v isti skledi. — Vmešavati pomeni, kako tvarino dalj časa in enakomerno ter v isti smeri mešati. Pri tem se vmeša zrak v tvarino, ki zavoljo tega naraste. Vmešavanje je navadno rahljalno sredstvo. — Sneg sestoji iz malih mehurčkov beljaka, v katerih se nahaja zrak. Sneg je tudi naravno rahljalno sredstvo. Rahljanje se vrši pri tvarini na ta način, da pride pri vmešavanju kakortudi s snegom iz beljakov veliko zraka v tvarino. Ko pride tvarina v pečico, se zrak radi toplote razširi, a je obdan od beljakovine in drugih snovi, zato ne more uhajati, ampak le tvarino dvigne, da se širi in testo rahlja.

6. Prežganka (navadna).

Čas naprave: 1 uro. — 6 dkg moke, $\frac{1}{4}$ dkg kumne, $1\frac{3}{4}$ litra vode, sol, pol žemlje ali kruh.

V vroči masti zarumeni moko in ko je precej temna, prideni seseklano kumno ter zalij najprej z mrzlo in nato še s toplo, osoljeno vodo ter pusti, da se dobro prekuha. Poleg juhe serviraj na rezance zrezane žemlje ali kruh.

7. Škofov kruh.

Čas naprave: eno in pol ure. — 14 dkg sladkorja, 6 rumenjakov, 4 dkg mandeljev, 3 dkg rozin, limonovi olupki, 5 beljakov, 12 dkg moke, surovo maslo in moka za obliko.

Vmešaj sladkor z rumenjaki in prideni potem olupljene, na rezance zrezane mandeljne, fino sesekljane limonine olupke ter polagoma še moko. Naposled še trdi sneg iz beljakov. To tvarino deni v s surovim maslom namazano in z moko potrošeno obliko za piškotni kruh ter speci v pečici pri srednji vročini.

Opomba: Za piškotno testo rabimo sladkor, cela jajca ali pa rumenjake ter sneg iz beljakov in moko. Da pa spoznamo, če je pecivo zadosti pečeno, naredimo poizkus in sicer vbo demo iglo vanje. Če se ne prime nič testa, tedaj je dotična močnata jed pečena.

9. Riževa juha.

Čas naprave: poldrugo do tri ure. — $1\frac{3}{4}$ litra navadne goveje juhe, 7 dkg riža.

Zakuhaj riž v vrelo ocejeno juho ter pusti pol ure kuhati. K riževi juhi lahko serviraš nastrgan parmezanov sir. Juho izboljšaš, če prideneš sesekljane, v surovem maslu opražene gobe ali pa neposredno pred serviranjem skuhamo in na male kocke zrezano meso oziroma jetra od perutnine ter v slani vodi kuhane karfijole. Izboljšaš tudi z bledorjavim finim prežganjem (napravi na surovem maslu).

9. Jajčni vlivanci.

Čas naprave: 1 uro 20 minut. — 10 jajc, sol, 2 dkg surovega masla.

Zapeči: 2 dkg surovega masla, 2 dkg masti. Razžvrkljaj jajca z raztopljenim surovim maslom in soljo. Potem razbeli v ponvi za vlivance malo surovega masla ali masti. Vanj vlij približno četrtino razžvrkljanih jajc, ki jih speci tako, da ponev ves čas treseš in postane površina mehka. Potem zapogni jajčni vlivanec od obeh strani proti sredini ter ga zvrni na krožnik. Jajčne vlivance moraš takoj servirati, ko so pečeni.

se nahajata

v Ljubljani, Židovska ulica št. 1. I. nadstropje.

„Kres“ izhaja v zvezkih mesečno ter stane celoletno 40 Din, polletno 20 Din, četrtno 10 Din. Za dijake znaša celoletno 25 Din, polletno 12-50 Din. Za člane „Svobode“

celoletno 18 Din, polletno 9 Din. Za inozemstvo celoletno 50 Din. — Za Ameriko celoletno 1 dolar.

Posamezni zvezki se dobivajo po 4 Din.

Reklamacije so poštnine proste!

Staroindijske basni, bajke in pravljice, prva knjiga

prirejene po našem sotrudniku J. Suchyju, ki „Kresovim“ bralcem po svoji izklesani lepoti in miselni globini tako ugajajo, so že izšle.

Knjiga je opremljena s številnimi krasnimi slikami češkega slikarja F. Plachega, in je zelo lepo darilo za otroke

Cena izvodu je 32 K, z boljšim omotom 36 K. Naročniki „Kresa“ ga dobe za 28 K, naročniki „Kresa“, ki so obenem tudi člani „Svobode“ pa za 24 K.

Naročila sprejema na knjigo tudi uprava „Kresa“ v Ljubljani, Židovska ulica 1. I. nadstr.

Trije labodje,

umetniška revija z literarnimi, glasbenimi in slikarsko-kiparskimi prispevki, 50 strani, izhaja šestkrat na leto in stane za naročnike 75 Din. Posamezne števk. po 15 Din.

Marij Kogoj: Troje solospjevov. [Cena 6 Din.]

Srečko Koporc: Trije mešani zbori. [Cena 4 Din.]

Marij Kogoj: Skladbe za klavir [v pripravi].

Anton Podbevšek: Človek z bombami [v pripravi].

Fran Tratnik: Prvo izdanje slik [v pripravi].

Umetniška založba „Treh labodov“
v Ljubljani.

Naročajte in širite „Kres“! Pristopajte k Del. izobraževalni zvezi „Svobodi“! Delavci, skrbite za lastno izobrazbo!

Splošno kreditno društvo v Ljubljani

registrovana zadruga z omejeno zavezo

sprejema

hranilne vloge

vsak delavnik od 8. do 13. ure in jih obrestuje po čistih

4⁰/₀

Rentni davek plača društvo iz svojega. Večje in stalne vloge se obrestujejo po dogovoru. Posojila daje svojim zadružnikom proti vknjižbi, na osebni kredit proti poroštvu ali zastavi vrednostnih papirjev. Menice se eskomptujejo po bančni obrestni meri.

AUTOMOBILI • GARAŽA • KOLESA
J. GOREC
VEGOVA 8 • LJUBLJANA • GOSPOSVETSKA 14

**Kupujte
Cankarjeve razglednice.**

Izvod 2 R.

**Čisti dobiček je namenjen
za Cankarjev Spomenik.**

**Edina razprodaja vseh vrst
specijalnega mavca - gipsa
za celo kraljevino SHS.**

Tvornice: Stanz, Kindberg, Semmering
Schottwien, Puchberg, Auseewiesen i t. d

Nudi po najnižji ceni iz svojih zalog:
Ljubljana, Osijek, Novisad, Zemun

Kosta Novakovič, Ljubljana
veletrgovina mavca. Židovska ulica št. 1.

A. PÖSCHL, LJUBLJANA

Gospodsvetska cesta št. 7

**priporoča svojo tovarniško zalogo vseh vrst bon-
bonov, keksov, biškotov in medenega blaga.**

Po železnici!

Najnižje cene!

Po pošti!

A. & E. SKABERNE

*Specialna trgovina pletenin,
trikotaj in perila*

Ljubljana, Mestni trg št. 10